

# ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN DE STICHTING HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

7 september 1966

51e jaargang, no. 2558

verschijnt wekelijks

## COMMISSIE VAN REDACTIE:

L. H. Klaassen; H. W. Lambers; P. J. Montagne; J. Tinbergen; A. de Wit.

## REDACTEUR-SECRETARIS:

A. de Wit.

## ADJUNCT REDACTEUR-SECRETARIS:

P. A. de Ruiter.



## COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

## SECRETARIS COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. Geluck.

## De Nederlandse huisvrouw

IN het kader van haar researchprogramma voor huishoudelijke apparaten heeft Philips Nederland n.v. aan het Nederlandse Instituut voor de Publieke Opinie en het Marktonderzoek opdracht gegeven een enquête te houden over de werkzaamheden en de tijdsbesteding van de Nederlandse huisvrouwen, en haar waardering voor de verschillende huishoudelijke bezigheden. De uitkomsten <sup>1)</sup> van dit omvangrijke onderzoek hebben in de pers reeds sterk de aandacht getrokken. Dit valt toe te schrijven aan de brede opzet van het onderzoek, dat zich geenszins beperkt tot de aanwezigheid en het gebruik van elektrische apparaten, maar dat tevens beoogt een sociologisch onderzoek te zijn over tal van facetten van de levenswijze van de Nederlandse gezinnen, met de huisvrouw als de centrale figuur. Zelfs aan vragen over haar gezondheids-toestand en de mate van zich gelukkig voelen, ook in het kader van het huwelijk en het gezinsleven, is plaats ingeruimd.

Met een greep uit de belangrijkste resultaten kan hier worden volstaan. Rond 75 pCt. van de huisvrouwen bezit een elektrische wasmachine, 40 pCt. een koelkast, 64 pCt. een elektrische koffiemolen, 98 pCt. een radio, waarvan 28 pCt. met een of meer draagbare radio's, 64 pCt. beschikt over een televisietoestel en 11 pCt. heeft een bandrecorder enz. De plaatsing van de wasmachine geeft, blijkbaar in verband met te kleine behuizing, nogal wat moeilijkheden. In 14 pCt. van de gezinnen wordt de wasmachine vóór het gebruik van het ene vertrek (bijv. een douche- of slaapkamer) naar het andere verplaatst. Vrijwel iedere huisvrouw (nauwkeuriger: 96 pCt.) beschikt over een stofzuiger, maar er wordt geklaagd over het vermoeiende gesjouw en gesleep ermee. Het strijken, dat 90 pCt. van de huisvrouwen staande doet, wordt ook dikwijls vermoeiend gevonden.

Bijzonder belangwekkend zijn o.i. de gegevens over de levensgewoonten. Tussen de middag wordt in 54 pCt. van de gezinnen warm gegeten, en 's avonds dus slechts in 46 pCt. van de gevallen. Hiermee hangt samen dat in niet minder dan 55 pCt. van de gezinnen de man tussen de middag nog thuis komt eten. Broodmaaltijden zijn zeer algemeen verbreid. In slechts 5 pCt. van de gezinnen wordt tweemaal daags een warme maaltijd genuttigd. Op zaterdagen en zondagen neemt 5 pCt. van de gezinnen zelfs in het geheel geen warme maaltijd tot zich.

Men gaat in Nederland laat naar bed en men staat laat op; in de drie grote steden gaat 20 pCt. na 12 uur naar bed en staat 30 pCt. pas na 8 uur op. Vier op de tien huisvrouwen vinden zelf ook dat ze te laat naar bed gaan. De vraag rijst, maar die werd door het N.I.P.O. niet gesteld, waarom zij hierin dan geen verandering brengen. In ons land zijn lits-jumeaux blijkens deze enquête nog zeer weinig bekend; minder dan 10 pCt. beschikt hierover. Gemiddeld 11 pCt. van de vrouwen leest in bed. Deze slechte gewoonte neemt toe bij stijgend inkomen. Het piekeren in bed (13 pCt. van alle huisvrouwen) neemt toe met de leeftijd, vooral boven 50 jaar. Met het baden is het bij een groot deel van ons volk nog matig gesteld, immers in doorsnee neemt de huisvrouw ongeveer twee maal per week een bad, en de mannen zelfs maar 1½ keer. Ruim 25 pCt. van de huisvrouwen schrijft nooit een brief aan familie of kennissen, 3 pCt. is nooit buiten de eigen woonplaats geweest, en 25 pCt. is nog nooit in het buitenland geweest. Ongeveer 50 pCt. van de gezinnen heeft één of meer huisdieren, maar in de meeste gezinnen is het de huisvrouw die de verzorging hiervoor op zich neemt. De huisvesting geeft aanleiding tot veel klachten: ongeveer 40 pCt. van de huisvrouwen zou ook willen verhuizen;

## INHOUD

*Dr. J. B. D. Derksen:*

De Nederlandse huisvrouw 907

*Prof. Dr. F. Hartog:*

Kan de E.E.G. nog ten goede worden gekeerd? ..... 908

*Dr. L. J. Bouchez:*

Economische aspecten van de mijnwetgeving voor het continentaal plat ..... 910

*H. H. M. Foppe:*

De gróeitheorie in de effec-  
tenbeleggingssector ..... 913

*C. P. A. Bakker:*

De inkomensgrens in de  
Algemene premiespaarwet . 914

Ingezonden stukken ..... 916

## Boekbespreking:

Dr. C. A. Buningh: De toe-  
komst van de Nederlandse  
ondernemingsstructuur (*be-  
spr. door Drs. C. van der Vlies*) 917

Mededelingen voor economis-  
ten ..... 918

*Prof. Dr. C. D. Jongman:*

Geld- en kapitaalmarkt ... 920

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

→

27 pCt. is dan bereid meer huur te betalen, 13 pCt. niet. De merkwaardige gewoonte van ons volk om 's avonds de overgordijnen niet te sluiten, is vooral in de drie grote steden zeer verbreid: ongeveer tweederde van de gezinnen houdt als het licht aan is, de gordijnen open.

Bij het onderzoek dat plaats vond tussen 26 september en 9 oktober 1964, is gebruik gemaakt van de methode der multimomentopnamen. Er werden met een interval van 2 uur per dag zeven interviews afgenomen, die tezamen een tijdsperiode bestreken van 's morgens 7 uur tot 's avonds 21 uur. De beschrijving van de steekproefopzet is in het rapport zeer summier gehouden, zodat een deskundige op dit gebied zich geen oordeel erover kan vormen. Er is een tweetrapssteekproef gebruikt, maar welke gemeenten als primaire eenheden in het onderzoek zijn opgenomen, met welke kansen deze werden getrokken, en hoeveel gezinnen in elke gemeente werden getrokken, wordt niet gezegd. Er is bij de keuze der gemeenten een geografische stratificatie toegepast, maar van welke strata daarbij is uitgegaan, wordt niet meegedeeld. Het rapport berust op de antwoorden verkregen in 1.800 vraaggesprekken, doch het werkelijke aantal was hoger, nl. 2.100. Men heeft deze „a posteriori” gestratificeerd naar de zeven dagen van de week en naar de zeven tijdvakken, en er vervolgens door selectie trekkingen 300 uit weggelaten, zodat een zelfwegende steekproef van 1.800 vraaggesprekken overbleef. Er wordt niet meegedeeld hoe deze over de twee weken van het onderzoek zijn verdeeld. Wanneer de enquêtrice aan een opgegeven adres de huisvrouw niet thuis trof (in 20 pCt. van alle gevallen) moest zij direct de buurvrouw ondervragen. Er werd dus „substitutie” toegepast. De samenstellers zijn van mening dat de „vertekening” die de substitutie kan hebben veroorzaakt, slechts een geringe invloed heeft gehad (vgl. blz. 28). In nog 22 pCt. andere gevallen kon de huisvrouw niet worden geïnterviewd (weigering, niet in staat). O.i. zouden hieronder vele minder efficiënte huisvrouwen kunnen voorkomen. Op de mogelijke invloed hiervan op de uitkomsten wordt echter niet ingegaan.

**I**n het „Ten Geleide” wordt de hoop uitgesproken dat het rapport zal kunnen bijdragen tot een beter inzicht in de maatregelen en activiteiten, die de taak van de huisvrouw kunnen verlichten. Wij zouden dit gaarne willen aanvullen en preciseren door te wijzen op het belang van een betere opleiding van de huisvrouwen: meer kennis van kinderverzorging en opvoedkunde, eenvoudige gezondheidsleer en voedingsleer, warenkennis en kennis van prijzen en verkoopmethoden in de kleinhandel, betere planning van de huishoudelijke werkzaamheden, eenvoudige regels voor opbergen en opruimen, bijhouden van de administratie in het huishouden, bewaren en opbergen van bescheiden, het voeren van correspondentie.

Aan de belangrijke activiteiten van de ongeveer 3 mln. huisvrouwen wordt in de statistiek helaas nog te weinig aandacht besteed. Misschien ligt de schuld hiervan bij de statistici van het nationaal inkomen, die onbetaalde diensten van de huisvrouwen eenvoudigheidshalve buiten beschouwing laten. Men kan slechts de hoop uitspreken dat het zo belangrijke rapport van Philips Nederland n.v. door andere onderzoeken zal worden gevolgd!

<sup>1</sup>s-Gravenhage.

Dr. J. B. D. DERKSEN.

<sup>1</sup>) *De Nederlandse huisvrouw*, Philips Nederland n.v., februari 1966, 216 blz., f. 20.

## Kan de E.E.G. nog ten goede wor

**D**E E.E.G. sleept zich voort van crisis tot crisis. Crisis betekent scheiding. Op zulk een moment kan men steeds twee kanten uit. Telkens wordt de verkeerde kant gekozen: die van het protectionisme, de geslotenheid en de technocratisering. Dat gebeurt vooral onder invloed van Frankrijk. Kunnen we Frankrijk kwijt raken, dan lossen deze problemen zich dus van zelf op, of hun oplossing wordt op zijn minst veel gemakkelijker. Dat het inderdaad problemen zijn, moge uit het volgende blijken. Tevens zal worden getracht, een mogelijkheid aan te geven om Frankrijk terzijde te stellen.

### Het protectionisme

De gemeenschappelijke landbouwpolitiek is nu rond, maar hoe! Binnen de Gemeenschap wordt door de gelijkshakeling van de prijzen het concurrentievoordeel van de landen met lage kosten ongedaan gemaakt. Een efficiënte arbeidsverdeling wordt op deze wijze sterk bemoeilijkt, zo niet onmogelijk gemaakt. Naar buiten zullen de gevolgen nog veel ernstiger zijn. Door de in het algemeen zeer hoge E.E.G.-prijzen zal de produktie in de E.E.G.-landen sterk worden aangemoedigd en de consumptie daarentegen negatief worden beïnvloed. Ook wordt de concurrentiepositie van sectoren die inheemse agrarische produkten als grondstoffen gebruiken aanzienlijk bemoeilijkt. Daarbij bevinden zich ook onderdelen van de landbouw zelf. Bovendien worden er miljarden guldens per jaar besteed om de produktiviteit te stimuleren. Zonder een effectief afvloeiingsbeleid (en dat is er niet) geeft dit nog een tweede stoot tot opvoering van de produktie. Zolang de E.E.G. invoeroverschotten van produkten uit de gematigde zone heeft, behoeft dit niet tot produktiesurplussen te leiden. Wel worden de leveranciers van buiten de E.E.G. van de markt verdreven, en dat niet omdat ze duur zijn, maar omdat ze goedkoop zijn. Dit zal steeds grotere handelspolitieke moeilijkheden op gaan leveren, die zich mede zullen uitstrekken tot de geëxporteerde industrieproducten van de E.E.G. Het in- en uitvoerargument is nog nooit weerlegd, en het is te meer acuut omdat door het grote gewicht van de E.E.G. alles wat zij doet hard aankomt. Zijn de andere leveranciers van de markt verdreven, dan zullen er steeds meer produktie-overschotten ontstaan, zodat het handhaven van de prijzen ondraaglijke sommen gaat kosten. Bovendien gaat de E.E.G. dan bijdragen tot verder bederf van de wereldmarkt door het spuien van surplussen. Dit zal het handelspolitieke klimaat nog meer verslechteren.

Er is hier maar één woord voor. Het gemeenschappelijke landbouwbeleid is fataal. Het moet gewoon helemaal overboord. Raken we het automatisch kwijt met Frankrijk? Dat is niet zeker. Wel is dan een belangrijk obstakel voor een gezonde landbouwpolitiek uit de weg geruimd, maar ook West-Duitsland is wat de granen betreft zeer protectionistisch. Er zit dus niet anders op dan dit land toe te staan, zijn boeren „deficiency payments” te geven. Wij komen dan dicht bij het Engelse systeem, en dit zal de toetreding van Engeland dus vergemakkelijken. Ook is de gemeenschappelijke landbouwpolitiek het grote struikelblok bij de onderhandelingen in het kader van de Kennedyronde, zodat de verhouding tot de Verenigde Staten even-

# den gekeerd?

eens van een zware belasting wordt bevrijd. Uit deze twee voorbeelden blijkt de nauwe samenhang tussen landbouwbeleid en geslotenheid. Dit laatst genoemde punt wordt thans afzonderlijk aan de orde gesteld.

## De geslotenheid

Het is uitsluitend Frankrijk dat Engeland buiten de deur houdt, direct door zijn veto, indirect door zijn (met succes) ijveren voor een sterk van het Engelse systeem afwijkend landbouwbeleid. Toetreding van Engeland zal naar alle waarschijnlijkheid ook toetreding van de Scandinavische landen, Zwitserland, Oostenrijk en de andere E.V.A.-landen met zich brengen. Van deze landen komt Oostenrijk misschien toch, en op den duur heel misschien Denemarken, maar het betekent toch dat Frankrijk — en alleen Frankrijk — een grote Europese economische ruimte in de weg staat. Dat Engeland door zijn betalingsbalansmoeilijkheden op het ogenblik een weinig aantrekkelijke partner is moge waar zijn, maar dit is naar het zich laat aanzien een voorbijgaand probleem. Bovendien, als het structurele trekken heeft, houden deze juist verband met het feit dat Engeland lid is van de verkeerde club. Het zal zich dan ook vermoedelijk wel optrekken aan het hogere expansietempo in de E.E.G., als het eenmaal meedoet.

Ook de economische betrekkingen met de Verenigde Staten worden vooral door Frankrijk bedorven. Zonder Frankrijk en zonder gemeenschappelijke landbouwpolitiek zouden de Kennedy-onderhandelingen al lang met succes zijn bekroond. Frankrijk blokkeert dus niet alleen een grote economische ruimte in Europa, maar ook een Atlantische economische ruimte.

In de derde plaats is Frankrijk de oorzaak van het scheeftrekken van de betrekkingen tot de grondstoffenproducerende landen, door de bevoorrechtiging van de geassocieerde staten overzee. Met zeer veel moeite is Nigerië dit gezelschap binnengekomen, maar het enige wat gebeuren moet is afschaffing van de discriminatie. De E.E.G. moet dus ook open staan voor de grondstoffenlanden. Het beste is, alle invoerrechten op tropische produkten af te schaffen. Dit is één van de punten van de Amerikaanse Trade Expansion Act, waaraan de E.E.G. door het geassocieerde blok aan haar been niet kan voldoen.

Het komt er dus op neer dat wij Frankrijk inruilen voor

Engeland en de overige E.V.A.-landen als leden, de Verenigde Staten als liberale handelspartner en alle grondstoffenlanden als welwillende leveranciers in plaats van sommige als gelukkige en vele als rancuneuze. Kan deze keus moeilijk zijn?

## De technocratisering

De grote bedragen die de landbouwfinanciering gaat kosten, maakt de democratisering van de Gemeenschap tot een acuut probleem. Zetten we de gemeenschappelijke landbouwpolitiek overboord, dan zijn we ook van dit vraagstuk af, althans in zijn acute vorm. Wel betekent de verdere uitbouw van de Gemeenschap op andere punten, dat er steeds meer bevoegdheden door de nationale regeringen uit handen worden gegeven, dat de invloed van de nationale parlementen dienovereenkomstig inkrimpt en dat de Gemeenschap meer en meer technocratiseert. Wie de democratie hoog houdt, zal niet anders kunnen bepleiten dan een overneming van deze functies door het Europese parlement. Dat willen alle leden, behalve Frankrijk. Ook op dit punt is met Frankrijk dus geen oplossing mogelijk en zonder Frankrijk wel.

## Hoe moeten we Frankrijk kwijt raken?

Er zijn verschillende gelegenheden geweest om het been tegenover Frankrijk stijf te houden en te zien hoever de Franse regering durfde te gaan. Tot dusver hebben de anderen op de wezenlijke punten altijd toegegeven, uit vrees dat Frankrijk de verdere uitbouw van de Gemeenschap zou blokkeren door niet meer deel te nemen aan de besluitvorming. Dat is in de tweede helft van 1965 ook gebeurd, maar de anderen zijn, daardoor murw geworden, in januari 1966 naar Luxemburg (lees Canossa) gegaan om de Franse eisen op de meest essentiële punten in te willigen. Dat was een kans geweest om Frankrijk buiten spel te zetten, omdat het zich op één punt (de gekwalificeerde meerderheidsregel bij besluiten van de Raad van Ministers gedurende de derde etappe) verzette tegen het Verdrag. Men is toen om het probleem heen gelopen en heeft een beslissing genomen die erop neer komt dat de zaak opnieuw wordt bekeken als er zich een concreet geval voordoet. Weigert Frankrijk dan om zijn verdragsverplichting na te komen, dan geeft het de andere vijf een wapen in handen om het in gebreke te stellen. De zaak kan aan het Hof van Justitie worden voorgelegd, en het wordt

(I. M.)

BELEG INTERNATIONAAL  
BELEG IN **Interunie**

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

aldus een kwestie van buigen of barsten. Buigt Frankrijk, dan kan het ook voortaan in het gareel worden gedwongen. Houdt het vol, dan scheiden zich de wegen en heeft het zichzelf buiten de Gemeenschap gemanoeuvreerd. Wij moeten het dus een kans geven, zich op deze wijze vast te werken. Het kan dan de verdere voortgang van de E.E.G. niet blokkeren door weg te blijven, want het wordt wegens wanprestatie van zijn lidmaatschap ontheven. De vijf kunnen op zulk een breuk afsturen door bewust een geval te scheppen (bijv. in het kader van het te scheppen gemeenschappelijke vervoerbeleid), waar Frankrijk wordt overstemd.

De vijf kunnen daarna met de E.E.G. verder gaan door een verdrag te sluiten met als tekst het huidige E.E.G.-Verdrag, waar de naam Frankrijk uit geschrapt wordt en liefst ook de artikelen over het gemeenschappelijke landbouwbeleid en over de preferentie voor de overzeese geassocieerde landen. Zij kunnen vervolgens de Kennedy-onderhandelingen tot een goed einde brengen, onderhandelingen openen over de toetreding van Engeland en andere Europese landen die daartoe de wens te kennen geven, en de Gemeenschappen samenvoegen en democratiseren. De handelsbeperkingen tegenover Frankrijk kunnen natuurlijk niet op hun oude peil worden teruggedraaid. De bestaande verhouding kan het beste worden bevroren, bij wijze van een associatie met Frankrijk, waardoor het geen stem heeft bij de ontmanteling van de protectie, de openlegging en de democratisering van de E.E.G. Natuurlijk blijft de E.E.G. te allen tijde open staan voor een Frankrijk dat al deze dingen aanvaardt. Dat zal dan echter wel de Zesde Republiek zijn.

#### Zullen de vijf het aandurven?

**E**EN politiek als hiérvóór aangegeven, heeft alleen kans van slagen als de overige vijf precies weten wat zij willen en in eensgezindheid hun plannen ten uitvoer brengen. Het ziet er niet naar uit dat deze voorwaarden zullen worden vervuld. Tot dusver is er bij de andere landen zulk een gebrek aan visie en een zodanig defaitisme geweest, dat men voor de toekomst het ergste vrezen moet. Er is in de E.E.G. maar één staatsman van formaat, maar die is ongelukkigerwijs president van de Franse republiek.

Het zal dus wel weer afwachten worden, waar De Gaulle de volgende klap zal uitdelen, en dan onder heftige protesten toegeven. Het is ook niet zo moeilijk, het terrein van de volgende crisis aan te wijzen. Dat zal vermoedelijk de Kennedy-ronde zijn, want het onderhandelingsmandaat dat de Raad van Ministers heeft vastgesteld lijkt voor de Verenigde Staten volstrekt onvoldoende. Juist op dit punt is een snelle afwikkeling vereist. Daarom is het van belang, dat de anderen spoedig een eigen gevechtsterrein uitzoeken om de zaak te forceren op de hiérvóór aangegeven wijze. De E.E.G. is nu nog waard, te worden gered. Als ook de Kennedy-ronde zou mislukken, of belangrijk bij de gestelde doeleinden ten achter blijven, zou het ideaal der economische samenwerking volledig zijn geperverteerd in economische blokvorming. Het woord en de daad zijn thans aan de staatslieden.

Haren (Gr.).

F. HARTOG.

# Economische aspecte van de mijnwetgeving

## Inleiding

**D**E ontdekking van het gasveld bij Slochteren is de directe aanleiding geweest voor zowel de Noordzee-oeverstaten als de olieondernemingen om belangstelling te tonen voor de opsporing en winning van bitumina in de ondergrond van de Noordzee. Sedert 1962 werd in dit gebied door de olieondernemingen op grote schaal seismisch onderzoek verricht; tegelijkertijd hebben de oeverstaten zich beijverd een rechtsregime op te stellen voor de mijnbouw in het continentaal plat. Thans is in bijna alle oeverstaten, behalve in Nederland en België, een rechtsregime voor de mijnbouw in de Noordzee van kracht. Voor de opsporing en winning van bitumina in het continentaal plat van de Noordzee werden reeds concessies uitgegeven en een aantal exploratieboringen verricht. In het Britse continentaal plat heeft dit in vier gevallen reeds geresulteerd in het aantonen van economisch exploitabele hoeveelheden aardgas. Hoewel dus de grote aardgasvondst in Nederland de directe aanleiding is geweest voor het opsporen van bitumina in de ondergrond van de Noordzee, is Nederland, afgezien van België<sup>1)</sup>, de laatste in de rij van Noordzee-oeverstaten met het voltooiën van de mijnwetgeving voor het continentaal plat.

## Het Nederlandse continentaal plat

Op 9 juni 1964 werd het wetsontwerp Mijnwet Continentaal Plat bij de Tweede Kamer ingediend. Vervolgens werden in het oorspronkelijk wetsontwerp enige wijzigingen van regeringswege voorgesteld in de Memorie van Antwoord van 19 februari 1965. Na de kabinetscrisis in het voorjaar van 1965 werd echter door de huidige Minister van Economische Zaken op 24 mei 1965 een tweetal zeer ingrijpende wijzigingen bij de Tweede Kamer ingediend, nl.: (1) de ont koppeling van de opsporings- en winningsvergunning, waardoor de opspoorder niet automatisch de garantie verkrijgt om een mogelijke vondst te mogen exploiteren; en (2) de uitbreiding van mogelijke staatsparticipatie tot de winning van aardolie. Met handhaving van deze twee wijzigingen werd het wetsontwerp achtereenvolgens in de Tweede en Eerste Kamer op resp. 1 juli en 24 september 1965 aanvaard. Deze wet heeft het karakter van een raamwet, daar alle financiële en technische voorwaarden ingevolge de artt. 12 en 26 nader zullen worden geregeld bij Algemene Maatregel van Bestuur. De Tweede Kamer was echter niet bereid voor de financiële voorwaarden deze delegatie van wetgevende bevoegdheid zonder meer te accepteren. Ingevolge het amendement-Blaisse behoudt het parlement zich het recht voor de inwerking-

<sup>1)</sup> Het Belgische deel van het Noordzeeplat is echter wat de omvang betreft van geringe betekenis.

(I. M.)

## Risicospreiding en deskundig beheer: aandelen

# g voor het continentaal plat

trekking van de Algemene Maatregel van Bestuur bij wet te verlangen, indien binnen dertig dagen na het overleggen van genoemde maatregel aan beide Kamers 20 pCt. van het aantal leden van één der Kamers dit wenselijk acht (*of art. 12, lid 4*). Dit betekent, dat in dat geval een openbare behandeling in het parlement van de Algemene Maatregel van Bestuur ex art. 12 zal plaatsvinden.

Thans, een jaar na de aanvaarding van de raamwet, zijn de uitvoeringsregelingen nog niet tot stand gekomen. Wat de zuiver technische voorwaarden betreft heeft uitvoerig overleg tussen overheid en industrie plaatsgevonden. Geheel anders is het daarentegen met de financiële voorwaarden, waarover tot dusver geen overleg in eigenlijke zin tussen overheid en industrie heeft plaatsgevonden. Dit is een wat wonderlijke figuur, omdat de financiële voorwaarden uiteindelijk in sterke mate zullen bepalen, of en zo ja, op welke schaal de opsporing en mogelijke winning van bitumina verantwoord ter hand genomen zullen kunnen worden. Inmiddels heeft de Minister de ontwerp-Algemene Maatregel van Bestuur ex art. 12 vertrouwelijk aan de industrie ter hand gesteld ten einde het commentaar van laatstgenoemde te vernemen. Blijkens recente persberichten hebben de dertig in het Nederlandse continentaal plat geïnteresseerde maatschappijen unaniem het standpunt ingenomen, dat de gestelde voorwaarden onaanvaardbaar zijn en dat derhalve geen opsporing en winning dient plaats te vinden.

## Uitgangspunten voor verder overleg

Bij nader overleg tussen overheid en industrie over de geschetste problemen zullen de volgende uitgangspunten van essentiële betekenis zijn:

1. de ontginning van de bodem van de Noordzee is van vitaal belang voor de nationale economie;
2. een belangrijk deel van de opbrengst van in de Noordzee gevonden aardolie en aardgas dient de Nederlandse gemeenschap ten goede te komen;
3. de olieondernemingen dienen een redelijke beloning te verkrijgen voor de door hen genomen risico's en de door hen ontwikkelde bedrijfsactiviteiten;
4. de olieondernemingen dienen in beginsel zelf het beleid te bepalen met betrekking tot de opsporing en winning van bitumina.

De moeilijke opgave is evenwel een synthese te vinden tussen de sub 2 en sub 3 genoemde beginselen. Dit zal moeten geschieden binnen een bepaald internationaal kader. D.w.z. dat het van weinig zin voor realiteit zou getuigen als men bij het bepalen van de concessievoorwaarden voor het Nederlands continentaal plat het standpunt in zou nemen als betrof het hier een volkomen unieke en geïsoleerde situatie. Men zal, temeer nu reeds gasvondsten

gedaan zijn in andere delen van de bodem van de Noordzee, steeds de concurrentiepositie van de ondernemer op het Nederlandse continentaal plat voor ogen moeten houden. Zulks geldt a fortiori voor aardgas afkomstig uit het Nederlands continentaal plat sinds de Minister uitdrukkelijk heeft verklaard, dat dit in beginsel bestemd is voor export. Met andere woorden, het vaststellen van concessievoorwaarden is een zaak met duidelijke internationale aspecten, welke beide partijen bij het concreetiseren van genoemde voorwaarden voortdurend voor ogen moeten staan.

## De betekenis van de vondsten in het Nederlands continentaal plat

Bij het bepalen van de economische betekenis van in het Nederlands continentaal plat gevonden bitumina spelen o.a. drie factoren een uiterst belangrijke rol, t.w.: (1) de verhouding tussen produktiekosten en opbrengst; (2) de door de overheid opgelegde financiële lasten; en (3) de reële afzetmogelijkheden voor het gevonden produkt.

De initiële kosten verbonden aan het opsporen en winnen van bitumina zijn voor het gehele continentaal plat van de Noordzee voor vergelijkbare bronnen identiek. M.a.w. er is geen enkele reden om aan te nemen, dat de kosten/opbrengstenverhouding voor het Nederlandse deel gunstiger of ongunstiger zou zijn dan die voor de andere delen van de Noordzee. Welk deel de overige produktiekosten zullen uitmaken van de totale opbrengst hangt af van de omvang van de nog aan te boren hoeveelheden bitumina. In dit opzicht onderscheidt het Nederlands continentaal plat zich dus evenmin van de andere delen van de Noordzee-ondergrond.

Uitgaande van een identieke kosten/opbrengstenverhouding voor de gehele Noordzee rijst de vraag, hoe de financiële heffingen, van overheidswege aan de ondernemingen opgelegd, zich vergelijkenderwijs verhouden. Deze heffingen kunnen onderscheiden worden in drie categorieën: (1) het winstaandeel dat de staat opeist in de vorm van belasting; (2) de royalty, d.w.z. de heffing berekend op basis van de putwaarde van gevonden aardolie en aardgas; en (3) bijkomende financiële lasten die noch met de gemaakte winst noch met de putwaarde op enigerlei wijze in verband staan, zoals het oppervlakterecht en de bonus. De eerste twee categorieën vormen tezamen de „government take”. Deze varieert in de andere Noordzee-oeverstaten van 45,8 pCt. voor aardolie en aardgas in Denemarken tot 55,2 pCt. in Noorwegen.

In Nederland wordt bovendien nog een staatsparticipatie tot een maximum van 50 pCt. in de winning van bitumina beoogd. Dit houdt in, dat de staat eerst dan zal deelnemen, wanneer een economisch exploitabele vondst is aangetoond.

(I. M.)

# VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De staat zal dan deelnemen in de opbrengsten alsmede in de hieraan toe te rekenen investeringen, m.a.w. de staat krijgt belang in de resultaten van de winning zonder eerst te delen in de risico's inherent aan de opsporing. Uitgaande van de ministeriële nota inzake de Algemene Maatregel van Bestuur ex art. 12 van de Mijwet Continentaal Plat<sup>2)</sup> zal bij een staatsparticipatie van 50 pCt., een vennootschapsbelasting van 47 pCt. en een variërende royalty-heffing, de „government take” voor aardgas ongeveer 76 pCt. en voor aardolie circa 65 pCt. bedragen. Zoals uit bovengenoemde cijfers blijkt is dit percentage belangrijk hoger dan de „government take” in de andere Noordzee-oeverstaten.

Evenwel behoeft de relatief hoge „government take” niet uitsluitend bepalend te zijn voor de rentabiliteit van de winning van bitumina. Weliswaar zullen in het algemeen de niveaus van de „government take” in de verschillende nationale delen van eenzelfde winningsgebied op elkaar afgestemd zijn, doch het is in beginsel denkbaar, dat zich omstandigheden kunnen voordoen, waaronder het economisch verdedigbaar is, dat in één der oeverstaten een hogere „government take” wordt opgelegd, zonder dat daarmee het nationaal belang wordt geschaad. Een dergelijke situatie doet zich bijv. voor als een staat die de hogere „government take” oplegt tevens een aantrekkelijke binnenlandse afzetmarkt aanbiedt aan de betrokken ondernemingen, zoals dit zich heeft gemanifesteerd bij het Slochterengas. Vergelijkt men de marktpositie van aardgas in de ondergrond van de Noordzee gevonden, dan is het duidelijk dat in beginsel — zoals hierboven reeds aangeduid — voor Nederlands Noordzeegas de Nederlandse markt gesloten is. Dit betekent dus, dat het aardgas, afkomstig uit het Nederlands continentaal plat en onderworpen aan een hogere „government take”, moet concurreren met aardgas gevonden in andere delen van de Noordzee, waarvoor een lagere „government take” geldt. Bovendien is voor het aardgas afkomstig uit de andere delen van de Noordzee wel een binnenlandse markt — weliswaar variërend in betekenis — voorhanden.

Een andere redenering op grond waarvan men een relatief hoge „government take” zou kunnen trachten te rechtvaardigen is, dat men uitgaat van de gedachte, dat zich in een bepaald gebied considerabele olie- of aardgasvelden bevinden. Aangezien het onmogelijk is omtrent de kwantiteit en kwaliteit van eventueel te verwachten aardgas- of aardoliereserves ook maar een verstandig woord te zeggen, voordat deze daadwerkelijk door boringen zijn aangetoond<sup>3)</sup> zou het een redenering *ad absurdum* zijn hierop een relatief hoge „government take” te baseren.

Wat zijn nu, uitgaande van de cijfers gepubliceerd in *Het Financieele Dagblad*, de concurrentieperspectieven van het in het Nederlands continentaal plat gevonden aardgas? Het ligt voor de hand, dat de andere Noordzee-oeverstaten

<sup>2)</sup> Verkort gepubliceerd in *Het Financieele Dagblad* van 4 juni 1966.

<sup>3)</sup> Dit is overigens ook het uitgangspunt van de regering in de Memorie van Toelichting bij de Wet Opsporing Delfstoffen: „Immers alleen door middel van een boring kan het voorkomen van een delfstof in ontginbare hoeveelheden worden aangetoond”.

in eerste instantie een zekere terughoudendheid in acht zullen nemen ten aanzien van de import van Nederlands Noordzeegas. Immers, de resultaten van de opsporing binnen het nationale continentaal plat zullen eerst worden afgewacht. In dit opzicht is het afspringen van de onderhandelingen over de export van aardgas uit Nederland naar Groot-Brittannië illustratief. Nu bovendien de meest nabij gelegen en meest lucratieve markten voor lange tijd voor het Slochterengas contractueel zijn gereserveerd, resten voor de nog in het Nederlands continentaal plat te winnen gashoeveelheden slechts de verder gelegen en relatief minder attractieve bestemmingen. Aan deze realiteit zal men zich bij het vaststellen van de financiële voorwaarden onmogelijk kunnen onttrekken. Derhalve is aanpassing van de financiële heffingen geldend voor het Nederlands continentaal plat aan het niveau van de andere Noordzee-oeverstaten noodzakelijk.

#### Het mundiaal effect

Een ander niet te verwaarlozen economisch aspect van een te hoge „government take” is wat men zou kunnen aanduiden als „het mundiaal effect”. Het is namelijk niet denkbeeldig, dat door een te hoge „government take” in Nederland uit internationaal oogpunt een gevaarlijk precedent wordt geschapen. Gevreesd moet worden, dat het voorbeeld van een relatief hoge „government take” navolging zal vinden in de O.P.E.C.-landen. Dit zal ertoe kunnen leiden, dat in de toekomst de prijzen van ruwe olie zullen stijgen. Hieruit zal weer kunnen voortvloeien, dat de te importeren energie ook in Nederland in prijs zal stijgen. De gedachte, dat hogere betalingen in verband met de opsporing en winning van delfstoffen aan olieproducerende landen als een andere — te prefereren vorm — van steun aan ontwikkelingsgebieden zou kunnen worden beschouwd is irrelevant, aangezien deze landen niet behoren tot die categorie van staten, die men met de naam „ontwikkelingsgebieden” pleegt aan te duiden. In dit laatste geval gaat het immers bij uitstek om het verschaffen van bestaansbronnen en niet om een mogelijke andere verdeling van reeds verworven en te verwerven inkomsten.

#### Samenvatting

**I**NDIEN het regeringsbeleid met betrekking tot de opsporing en winning van bitumina in de Noordzee verwezenlijkt zou worden op basis van de eerder genoemde ministeriële nota, zal dit het nationaal-economisch belang op grond van de volgende overwegingen ernstig kunnen schaden:

- de Nederlandse wetgeving heeft geen stimulerend effect op de opsporing en winning van bitumina;
- de financiële heffingen op te leggen aan de industrie zijn verhoudingsgewijs zo hoog, dat de concurrentiepositie van aardgas afkomstig uit het Nederlands continentaal plat ernstig wordt ondermijnd;
- het Nederlandse voorbeeld zal het verwerpelijke internationale effect kunnen hebben, dat in de toekomst de kostprijs van de te importeren energie op een hoger niveau zal komen en blijven.

Utrecht.

Dr. L. J. BOUCHEZ.

(I.M.)



**BEDRIJFSADMINISTRATIEKANTOOR HOLLAND N.V.**  
**CENTRUM VOOR ELEKTRONISCHE INFORMATIEVERWERKING**

COOLSINGEL 49 — ROTTERDAM — TELEFOON No. 11 61 55

# De groeitheorie in de effectenbeleggingssector

**W**AAR in het onderstaande wordt gesproken over „groeitheorie”, wordt niet bedoeld op macro-economische leerstellingen, ontwikkeld met behulp van wiskundige modellen. Het gaat hier om de in de praktijk der laatste jaren toegepaste keuzetheorie voor aandelenbelegging op basis van door effectenanalisten opgestelde prognoses, aankopen dus van fondsen, die geacht kunnen worden in de komende periode de wind in de zeilen te hebben. Deze praktijk, gepropageerd in de Verenigde Staten en in het Verenigd Koninkrijk, is op het continent overgenomen en wij hebben ook in Nederland er de laatste jaren mee geleefd.

Welk aspect bezit nu deze theorie der groeifondsen, die de vroegere zienswijze niet had, welke is haar ratio en ten slotte, wat is er van terecht gekomen nu zij aan de praktijk van een aantal jaren kan worden getoetst?

Wat de publiek verhandelde fondsen aangaat, op de winstuitdeling waarvan de belegger in feite weinig of geen invloed kon uitoefenen, deze heeft zich in het verleden vrijwel uitsluitend gericht op het rendement tout court, d.i. de winstuitdeling aan aandeelhouders gerelateerd aan de actuele rentevoet. Bij deze beoordeling werd echter wel de kans betrokken op een uit te oefenen claimrecht of de verkrijging van een bonusaandeel, welke beide verschijnselen theoretisch wél maar in feite door velen niét als kapitaalverwaterend werden onderkend, althans aangevoeld. Waar de prognose op grond van „plan” in die periode nog in de kinderschoenen stond, beperkten beurs en publiek zich in hoofdzaak tot het historische, respectievelijk het actuele rendement. De variabele factor bij deze zienswijze was de wisselende rentestand, die behoudens duidelijke pieken in de jaren 1921/22 en 1957/58 om 4 à 4½ pCt. schommelde. De duur van deze hoge kapitaalrente was betrekkelijk kort. Zo kon de Bank voor Nederlandsche Gemeenten reeds weer in 1959 4½ pCt. 25-jarige en 30-jarige leningen plaatsen. De theorie der financiële rekenkunde, resp. die der financiering als aspect der bedrijfseconomie, hadden in die jaren, naar analogie van de theoretische koersvorming van obligaties, reeds een moderner standpunt ingenomen. Men moest trachten tot een koersvorming te komen op basis van de contante waarde der toekomstige winstuitdelingen aan aandeelhouders, waarbij men zich terdege bewust was van de onzekerheid van de grootte van die uitdelingen.

Het was tegen het einde der jaren veertig, dat een nieuw element in de zienswijze der toekomstige winstuitdelingen werd ingebouwd. Dat men meende dit te mogen doen, m.a.w. dat men zich terzake van toekomstige resultaten der ondernemingen zekerder voelde dan in de periode daarvoor, zal men wel moeten toeschrijven aan de zgn. ingebouwde economische stabilisatoren in het bedrijfsleven en het, inderdaad in tegenstelling met de vooroorlogse jaren, tijdens een tamelijk lange periode uitblijven van recessies van enige betekenis.

In het kort samengevat redeneert men als volgt: Succesvolle ondernemingen maar ook andere, nieuwe, die nog in de fase van eerste ontwikkeling verkeren, keren slechts een deel van de behaalde winsten aan aandeelhouders en overige winstgerechtigden uit. De ingehouden winst dient ter zelffinanciering, d.i. ter financiering van de uitbreiding

buiten de kapitaalmarkt om. Dit verschijnsel was natuurlijk al enige decennia bekend. Het had voor- en tegenstanders, maar het bedrijfsleven zette het consequent door. Nu zullen deze ingehouden winsten na een bepaalde periode van interne „aanpassing” weer leiden tot nieuwe winsten en dus tot de mogelijkheid van verhoging van het rendement, dit laatste uiteraard met een bepaalde vertraging, want deze financieringseisen zullen zich normaliter continu doen gevoelen. Maar op den duur wordt de mogelijkheid het uitdelingsniveau omhoog te brengen toch groter. Het is dan rationeel dat de belegger zich bij de beoordeling van zijn bezit niet beperkt tot het directe rendement maar het toekomstige in zijn beschouwing betreft. Weliswaar is de wachttijd onzeker maar men rekent en vertrouwt op de leiding. Maar wat bovendien interessant is: de belegger die niet wachten wil op de toekomst om de vruchten binnen te halen in de vorm van rendement, kan via verkoop de winstverwachting realiseren omdat de koersvorming daarop heeft geanticipeerd. Dit is ook een verklaring voor het feit dat men juist bij de aandelen, die tot deze groep worden gerekend, genoeg neemt met een laag rendement gemeten aan de actuele rentevoet. In plaats van de gekapitaliseerde ondernemerspremie te bedingen brengt de aandeelhouder zelfs een offer, dat naar hij hoopt slechts van tijdelijke aard zal zijn. Ook in de landen waar het behalen van „capital gain” bij verkoop der groeifondsen niet fiscaal vrij is, ziet men hogere koersen dan de gemiddelde koers-winstverhouding zou doen vermoeden.

**M**EN zou tegen deze visie weinig kunnen inbrengen, ware het niet dat de uitwerking in de praktijk toch wel op een aantal lacunes wijst. Als zodanig kunnen de volgende opmerkingen worden gemaakt:

1. Beleggers die in hoofdzaak uit zijn op de bovenvermelde „capital gain” (de door de sterk progressieve inkomstenbelasting belaste dividenden beschouwt men wel als een onprettig nevenverschijnsel) moeten op dezelfde markt — de effectenbeurs — opereren als de beleggers voor wie het rendement als factor van hun normale inkomen primair is. Dit zal dus voor de eerste categorie een koersdrukkende invloed uitoefenen, m.a.w. de eerste groep doorkruist de bedoelingen van de tweede.

2. Het technische hulpmiddel noodzakelijk voor het wegen der groeifactoren, de financiële prognose, is zoals wel gebleken is nog een zeer onvolmaakt instrument. De branche-conjunctuur moge enige steun verlenen maar de analyse van de gegevens der individuele huishoudingen laat gelet op de veelal gebrekkige, althans onvolledige, informatie — immers omzetten en prijsverloop worden zelden gepubliceerd — veel te wensen over.

3. Behalve kleinere, resp. nieuwe ondernemingen, die in enkele jaren sprongsgewijs vanuit de onbekendheid naar voren komen — een betrekkelijk zeldzaam verschijnsel in vennootschapsland — wordt door financiële commentatoren, analisten en dus door het belegend publiek de sterkste groei verwacht van de zgn. „blue chips”, ondernemingen met een gevestigde gunstige reputatie, uitstekend boven het gemiddelde en veelal van relatief grote omvang. Het is nu in deze sector dat een aantal flagrante misreke-



ningen hebben plaatsgevonden. Hiervan zijn enkele voorbeelden te geven:

a. Een zestal jaren geleden luidde de prognose t.a.v. de olie-industrie en met name van de Koninklijke niet gunstig, mede omdat de actieradius van deze grote onderneming voor een niet gering deel gelegen was in ontwikkelingslanden, waardoor met name het politieke risico zwaar werd gewogen. Wat er van zij: het aandeel Koninklijke heeft zich in de recente dalingsperiode relatief zeer goed gehouden.

b. Niet lang geleden kon men in de specifieke beursvoorlichtingsliteratuur lezen, dat de vooruitzichten voor het A.K.U.-aandeel ongunstig waren. Er viel toenemende concurrentie te vrezen wegens de afloop van bepaalde octrooien. Het aandeel is echter niet sterker gedaald dan het industriële niveau in het algemeen.

c. De kopers van aandelen Philips en Unilever in 1963 en 1964 hebben in de juist voorbije periode een sterke koersval van hun aandelen moeten incasseren. Enerzijds is, ondanks de nog steeds stijgende omzetten door de relatief grotere stijging van het kostenpeil de netto winstmarge onder druk komen te staan, anderzijds ondervindt men verzadigingstendensen (met name bij Philips: radio en televisie). En nu manifesteren zich tegelijkertijd kwalijke nevenverschijnselen van belegging voornamelijk op basis van groeiverwachting. Een groot belang aan aandelen van onze zgn. internationals is tegen relatief hoge koersen in het bezit gekomen van het buitenland, met name van de Verenigde Staten. Elk kwartaalbericht met iets minder gunstige resultaten heeft nu nieuwe verkoopgolven ten gevolge, een hoogst merkwaardig aspect. Men zou toch mogen verwachten, dat deze buitenlandse beleggers investeren op grond van verwachtingen op langere termijn. Is het dan rationeel te achten om voor goede aandelen, die in vergelijking met Amerikaanse een gunstige koers-winstverhouding bezitten, na elke publikatie tot verkoop over te gaan? Het fiscale en monetaire klimaat in de Verenigde Staten kunnen voor deze herhaalde verkoopgolven nauwelijks een uitputtende verklaring vormen.

4. Een ander fenomeen valt bij de koersvorming in de aandelensector in het algemeen aan te wijzen: welke econoom had enkele jaren geleden durven voorspellen, dat dwars tegen de tot dan toe geldende mening in, nl. dat bij steeds doorzettende inflatie de aandelenkoersen zullen

stijgen (de Sachwertetheorie), de koersen integendeel gevoelig zouden dalen? Uiteraard dient men zich hier bewust te blijven van een onbevredigend politiek klimaat in het algemeen, de krimpende winstmarges en het voor ons land ongekend hoge niveau der kapitaalrente. Maar deze factoren schijnen toch in staat te zijn de oude Sachwertetheorie bij inflatie meer dan teniet te doen.

5. Een aantal belangrijke Nederlandse ondernemingen is zeer actief geweest bij het overnemen van kleinere, veelal marginale bedrijven. Er mocht hiervan een sterk sanerende invloed in de bedrijfstak worden verwacht. En wat merken wij nu? Dat ondernemingen, die nog slechts een paar jaar geleden golden als de allerbeste op hun gebied als bijv. Nijverdal ten Cate en Vredestein Banden, ondernemingen met bij uitstek gunstige groeiverwachtingen, zijn aangeland op een koerspeil, dat nog slechts korte tijd geleden ongehoofwaardig zou zijn geacht. Ook hier speelt het hoge renteniveau uiteraard een woordje mee. Maar het zou niet realistische zijn om alleen rentepeil en onbevredigende branche-conjunctuur de uitsluitende oorzaken van dit verschijnsel te noemen. Ik meen, dat men zich bij meer dan één fusie aan de zwakkere partner heeft „vertild” en bij de integratie der ondernemingen niet onbelangrijke verliezen heeft geleden.

**A**L met al mogen de hierboven gereleveerde aspecten er toe leiden de moderne groeitheorie met de nodige kritische zin te benaderen. De oude leer van het rendement op basis van actuele kapitaalrente lijkt vooralsnog een beter houvast te bieden voor het keuzebeleid van de normale belegger in aandelen, de belegger dus die het primair om direct rendement en slechts secundair om een overigens nimmer geheel uit het oog te verliezen vermogensaccres is te doen.

#### *Naschrift.*

Bij lezing van bovenstaand artikel wil men wel bedenken dat het in het begin van de maand juli werd geschreven. Zo behoren nu ook aandelen Koninklijke en A.K.U. tot de grote verliezers ter beurze. Ik ben echter niet in de gelegenheid vast te stellen of de daling van beide fondsen de gemiddelde koersdaling van de beide laatste maanden overtreft.

Amsterdam.

H. H. M. FOPPE.

## De inkomensgrens in de Algemene premiespaarwet

**A**RT. 4, lid 1 van de Algemene premiespaarwet bepaalt o.m. dat de deelnemer een spaarpremie van 20 pCt. van de besparingen ontvangt, welke zijn vervuld in een kalenderjaar, indien zijn inkomen in het voorafgaande jaar niet meer dan f. 15.000 heeft bedragen. Voor de toekenning van de premie over 1966, het eerste jaar van de wet, is dus het inkomen over 1965 maatgevend.

De reeds bij de voorbereiding van de wet van verschillende zijden geopperde bezwaren blijken zich reeds nu te doen gevoelen. De bezwaren richten zich hoofdzakelijk op het ontbreken van elke differentiatie in de inkomensgrens, hetgeen tot gevolg heeft dat personen die gemakkelijk kunnen sparen wél premie ontvangen, doch personen met kinderen die veel moeilijker kunnen sparen géén premie ontvangen. Ook de inschakeling van de gehuwde vrouw in het arbeidsproces leidt dikwijls tot overschrijding van

de premiegrens, waardoor het additionele inkomen van de vrouw gemakkelijker in de consumptieve sfeer verdwijnt.

In de Memorie van Toelichting bij de wet is over de inkomensgrens vermeld: „Deze grens is een middel om op een praktisch uitvoerbare en naar kosten aanvaardbare wijze, te bereiken dat de premie in hoofdzaak ten goede komt aan hen die kunnen sparen maar nog niet of nauwelijks tot de vorming van duurzaam bezit zijn gekomen, en niet aan een groep, ten aanzien waarvan mag worden aangenomen dat velen reeds in betekende mate duurzaam bezit hebben gevormd of ook zonder premies tot de vorming van duurzaam bezit hadden kunnen komen”. In het wetsontwerp was aanvankelijk een grens van f. 12.000 opgenomen. Door aanvaarding van het amendement-Kikkert werd deze grens opgetrokken tot f. 15.000.



Naar de laatst bekende inkomensverdeling <sup>1)</sup> betekende een grens van f. 12.000 dat 8,5 pCt. van de belastingplichtigen zou worden uitgesloten; bij de grens van f. 15.000 was dit nog maar 5,4 pCt. Gelet op de inkomensontwikkeling sinds 1962 zal een grens van f. 15.000 voor het eerste premiejaar neerkomen op uitsluiting van ca. 7 pCt. van de belastingplichtigen. Tenzij de inkomensgrens in de wet regelmatig zou worden aangepast — waarin niet is voorzien — zal het getal der uitgeslotenen door de inflatoire loon- en prijsontwikkeling geleidelijk iets toenemen.

De stelling in de M.v.T. dat de grens nodig is om te bereiken dat de premie in hoofdzaak toekomt aan personen met inkomens beneden die grens, doet tegen deze achtergrond vreemd aan. Immers, ook zonder de grens zouden de premies in hoofdzaak aan deze groep toevallen, omdat de thans door de grens uitgesloten groep zo klein is. Als men de praktische uitvoering van de grens en de controlekosten daarin betreft wordt de zaak nog wonderlijker. Het ligt in de bedoeling alle premie-aanvragen op rechtmatigheid te controleren. Daaronder is het meest tijdrovende en daardoor kostbare onderdeel de verificatie van het inkomen. Voor de aanvragen van personen die behoren tot de grote groep van 93 pCt. van de belastingplichtigen moet worden nagegaan of zij niet behoren tot de uitgesloten groep van 7 pCt. In de praktijk komt dit hierop neer, dat het grootste deel van de premie die de groep van 7 pCt. bij het ontbreken van een inkomensgrens zou kunnen ontvangen, wordt opgemaakt aan controlekosten. Dit is maatschappelijk bijzonder inefficiënt, temeer indien men bedenkt dat het langs andere, eenvoudiger wegen mogelijk zou zijn geweest de ongewenste premie weg te nemen.

In art. 8 van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 is als objectieve vrijstelling opgenomen, dat niet tot het inkomen zullen behoren de voordelen bestaande uit spaarpremies ingevolge de Jeugdspaarwet en de Algemene premiespaarwet. Men had dit bijv. kunnen aanvullen met: „indien de belastingplichtige in het jaar voorafgaande aan dat waarover de premie wordt toegekend een lager inkomen had dan f. 15.000”.

Bij een marginaal percentage inkomstenbelasting, dat boven f. 15.000 inkomen van 20 à 30 oploopt tot 70,5, zou het grootste deel van de premie langs de weg van de inkomstenbelasting weer in de Schatkist zijn gekomen, zonder dat daarvoor één cent aan extra kosten had behoeven te worden uitgegeven.

Men zou ook de belastingverlaging per 1 januari 1967 voor inkomens van f. 15.000 en hoger iets kleiner kunnen maken en aldus de betrokkenen hun eigen premie kunnen laten betalen. Om redenen van efficiency behoort de inkomensgrens derhalve zo spoedig mogelijk uit de wet te worden verwijderd, al of niet met invoering van een fiscale maatregel als hierboven is genoemd.

**H**ET ontbreken van differentiatie in de inkomensgrens is reeds eerder aan de orde geweest. In het destijds door de S.-E.R. uitgebrachte advies is uitdrukkelijk opgemerkt, dat indien bij nadere onderzoeken zou blijken dat zonder grote administratief-technische bezwaren rekening zou kunnen worden gehouden met burgerlijke staat en kindertal, de S.-E.R. voorstander is van een dergelijke versoepeling van de inkomensgrens. Aangezien deze gegevens ontleend kunnen worden aan dezelfde documenten die de inkomensgrondslag aangeven, moet worden

<sup>1)</sup> Die over 1962, gepubliceerd in het *Statistisch Bulletin* van het C.B.S. van 23 juni 1966.

aangenomen dat van grote administratief-technische bezwaren geen sprake is. Afgezien daarvan zou het verzamelen van die gegevens toch nuttig zijn om te bepalen in welke mate de regeling gevolgen heeft voor de aldus onderscheiden bevolkingsgroepen.

Het behoeft eigenlijk nauwelijks betoog dat het verschil in burgerlijke staat en kindertal een zeer belangrijke invloed heeft op de mogelijkheid om tot bezit te komen. Een indruk hiervan krijgt men door uitgaande van de grens van f. 15.000 te berekenen hoe groot het vrije inkomen per persoon is, d.w.z. het bruto inkomen na aftrek van belasting en na aftrek van een bedrag, dat nodig is tot dekking van de primaire behoeften. Stellen wij het laatstgenoemde bedrag op f. 3.600 voor een echtpaar, op f. 2.700 voor een (zelfstandig wonende) ongehuwde en op f. 900 voor een kind, dan krijgt men bij toepassing van het voor 1967 geldende inkomstenbelastingtarief het volgende beeld:

belastinggroep	belasting in gld.	netto inkomen in gld.	primaire behoeften in gld.	vrij inkomen in gld.	aantal personen a)	vrij inkomen per persoon in gld.
ongehuwd .....	3.342	11.658	2.700	8.968	1	8.968
gehuwd z.k. ....	2.389	12.611	3.600	9.011	2	4.505
gehuwd 1 k. ....	2.118	12.882	4.500	8.382	2½	3.353
2 k. ....	1.854	13.146	5.400	7.746	3	2.582
3 k. ....	1.599	13.401	6.300	7.101	3½	2.029
4 k. ....	1.353	13.647	7.200	6.447	4	1.612
5 k. ....	1.115	13.885	8.100	5.785	4½	1.286
6 k. ....	887	14.113	9.000	5.113	5	1.023
7 k. ....	668	14.332	9.900	4.432	5½	806
8 k. ....	459	14.541	10.800	3.741	6	624
9 k. ....	261	14.739	11.700	3.039	6½	468
10 k. ....	73	14.927	12.600	2.327	7	332

a) Kinderen gerekend voor een halve volwassene.

Uit dit overzicht blijkt niet alleen dat het deel van het inkomen waaruit gespaard zou kunnen worden — het vrije inkomen — bij toenemend kindertal in absolute zin sterk daalt, doch ook dat dit in nog veel sterkere mate het geval is wanneer men de resultaten per persoon beziet.

Bij de huidige ongedifferentieerde inkomensgrens kan een ongehuwde tot f. 15.000 inkomen premie genieten, terwijl de gehuwde man met 5 kinderen die een looninkomen van f. 13.000 geniet + f. 2.100 kinderbijslag, wordt uitgesloten. Toch is het zonder meer duidelijk dat de laatste veel moeilijker kan sparen dan de eerste.

Een redelijke differentiatie brengt mee, dat men bij handhaving van de inkomensgrens van f. 15.000 voor ongetrouwden en getrouwden zonder kinderen, deze grens met 10 pCt. verhoogt voor elk kind waarvoor kinderaftrek wordt genoten. Dit levert administratief-technisch geen grote moeilijkheden op.

Het gevolg van het invoeren van een dergelijke differentiatie, waarvan de S.-E.R. zich een voorstander heeft getoond, zou zijn dat de thans uitgesloten groep aanmerkelijk kleiner zou worden en wel in die mate dat aan het handhaven van een inkomensgrens nagenoeg elke zin zou ontvallen, omdat de uitgesloten groep dan nog slechts kleiner dan 5 pCt. van het totaal zou worden.

De conclusie van het voorgaande kan dan ook niet anders zijn dan:

1. dat de gebreken van de huidige inkomensgrens op billijkheidsgronden noodzakelijk tot invoering van een differentiatie, die alleen tot verruiming van de mogelijkheid van deelneming kan leiden;
2. dat het handhaven van een inkomensgrens (daarna) uit kosten oogpunt niet (meer) verantwoord is.

Utrecht.

C. P. A. BAKKER.

## Hoe marketing-minded is onze voedings- en genotmiddelenindustrie?

IN een artikel onder bovenstaande titel in *E.-S.B.* van 4 mei jl. veronderstelt de heer K. J. L. Alberdingk Thijm dat ruwweg slechts 1 op de 5 fabrikanten van voedings- en genotmiddelen met distributie in de kruideniersbranche *minimale* publieksreclame voert. Deze veronderstelling is gebaseerd op de reclame-omzetten 1964 in uitsluitend tijdschriften, omdat dagbladreclame wegens gebrek aan gegevens buiten beschouwing moest blijven. Om een indicatie van het aantal adverteerders te krijgen is dit echter geen bezwaar, aldus schrijver.

Twee opmerkingen:

1. Er is in Nederland geen gebrek aan dagbladgegevens. Het Cebuco (Centraal Bureau voor Courantenpubliciteit) en het Bureau voor Budgetten-Contrôle te Amsterdam zijn in staat nauwkeurige gegevens over reclame-omzetten in o.m. de dagbladers te verstrekken. Ten bewijze:

2. Het aantal adverterende bierbrouwerijen is niet 4, zoals schrijver stelt, maar minstens 7 (minimaal f. 50.000 per merk!). In bepaalde gevallen hebben trouwens bedrijven als Albert Heijn met hun huismerken de adverterende taak van de bierbrouwerijen overgenomen.

Evenzo is het aantal adverterende koffiebranderijen en theepakkerijen niet 6 maar 9.

Onze ervaring is dat reclamebudgetten „onschatbaar” zijn. Men doet beter ze te meten.

Amsterdam.

Mr. G. J. VAN ROOZENDAAL.

### Naschrift

VOOR hoeveel fabrikanten van voedings- en genotmiddelen kan het financieel interessant zijn om een waar marketing beleid te voeren in Nederland en voor hoeveel is het waarschijnlijk geen lonende zaak? Hoeveel fabrikanten van die eerste groep voeren ook werkelijk een consumenten-georiënteerd beleid?

Bovenstaande twee vragen heb ik in mijn artikel getracht te beantwoorden aan de hand van een viertal criteria, waarover gegevens worden *gepubliceerd*. Die criteria waren: a. het gemiddelde marktpotentieel per bedrijf d.w.z. het aantal bedrijven en de totale binnenlandse omzet binnen een bepaalde branche; b. het aantal fabrikanten dat zijn produkten identificeerbaar maakt voor de consument, d.w.z. door het voeren van een merkenbeleid; c. het algemeen verkrijgbaar zijn van deze merkartikelen; in deze branche betekent dit distributie in kruidenierswinkels; d. het informeren van de consument door de fabrikant over de hoedanigheden van zijn artikelen, d.m.v. publieksreclame op nationale schaal.

Wat dit laatste betreft, ging het niet om de grootte van de budgetten, maar slechts om een indicatie van het aantal fabrikanten dat zich rechtstreeks tot de Nederlandse consument van voedings- en genotmiddelen richt. Deze branche erkent over het algemeen de huisvrouw als belangrijkste koopster en daarom zijn m.i. de media die huisvrouwen het meest efficiënt bereiken zeker voldoende representatief om aantallen adverterende fabrikanten te bepalen. Deze media waren damesbladen, familiebladen en radio- en t.v.-programmabladen. De gegevens van de dagbladen konden dus gemist worden en bovendien *moesten* ze gemist worden omdat ze niet gepubliceerd worden in tegenstelling tot die van de andere media.

*Het Parool* van 20 juli jl. geeft een indicatie van de marketing-mindedness van onze bierbrouwers, welke mijn cijfers toch wel bevestigt. Namelijk 85 pCt. van de binnenlandse bieromzet komt voor rekening van 5 brouwerijen, terwijl 18 brouwerijen verantwoordelijk zijn voor de resterende 15 pCt. van de markt. Voor deze laatste groep zou binnen het referentiekader van mijn artikel een echt marketingbeleid te hoge investeringen eisen en van de grote vijf kan men m.i. slechts hoogstens vier, t.w. Heineken, Amstel, Grolsch en Oranjeboom, waarlijk nationale merken noemen met nationale reclame en redelijke nationale verkrijgbaarheid. Het feit dat grootwinkelbedrijven de adverterende taak van de fabrikant in bepaalde gevallen zouden hebben overgenomen, zou er op kunnen wijzen dat detaillisten in deze branche meer marketing-minded zijn dan fabrikanten. Wellicht een interessant studie-objekt voor een volgend artikel?

Ten slotte vermeldt de *Revue der Reclame* van 4 mei jl. acht adverterende fabrikanten in de koffie- en theebranche (waarbij Douwe Egberts en Moccona tot één fabrikant worden gerekend) in 1965. Mijn artikel was gebaseerd op gegevens over het jaar 1964.

Bussum.

K. J. L. ALBERDINGK THIJM.

## Doorstroming en de financiering van het eigen woningbezit

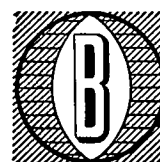
IN *Economisch-Statistische Berichten* van 15 juni 1966 wordt door de heer I. van der Sluys nogmaals het door hem voorgestelde systeem tot bevordering van het eigen woningbezit verdedigd.

Gedurende de laatste jaren komt het herhaaldelijk voor, dat woningbouwverenigingen bepaalde, daarvoor in aanmerking komende woonblokken tegen, de marktwaarde en -condities in aanmerking genomen, tamelijk gunstige voorwaarden aan de bewoners aanbieden. In dit verband is het interessant na te gaan, wat er gebeurt met de „meerwaarde”, welke het bezit van de woningwetwoningen uitmaakt nadat de leningen van de overheid gedurende de afschrijvingstermijn terugbetaald zijn. Gesteld zou kunnen worden, dat in veel gevallen 50 jaren na de bouw van bepaalde woningen zou blijken, dat de afschrijving op deze woningen te groot is geweest. Een mogelijke oplossing voor de verdeling van dit „surplus” zou op de volgende manier gevonden kunnen worden:

Iedere huurder van een woningwetwoning krijgt, na ieder woonjaar, een certificaat waarin hem 2 pCt. of 3 pCt. van de waarde van de woning toegezegd wordt. Na 50 resp. 33 jaren kan hij zijn certificaten inwisselen en is hij eigenaar geworden. Bij verhuizing zal hij zijn certificaten aan de hem opvolgende huurder, aan de woningbouwvereniging, of aan een willekeurige belegger kunnen verkopen. Op deze

(zie verder op blz. 919)

(I. M.)



VOOR ADVERTENTIES EN RECLAME IN HET BUITENLAND

INTERNATIONAAL  
ADVERTENTIE BUREAU

**BOLIJN**

KONINGSPLEIN 12-14 • AMSTERDAM • TEL. 247161

Dr. C. A. Buningh: *De toekomst van de Nederlandse ondernemingsstructuur*. N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn 1965, 100 blz., f. 9,50.

DE schrijver wil een geobjectiveerd overzicht geven van vroegere en vooral van de thans gangbare opvattingen over de democratisering van de onderneming. Na begripsbepalingen in het eerste hoofdstuk en confrontatie van de begrippen met gangbare opvattingen (hoofdstuk 2) komt in een derde hoofdstuk een nadere argumentatie van de noodzaak tot democratisering, waarin invloeden uit de onderneming zelf, uit de samenleving en uit de historie de revue passeren. Het vierde hoofdstuk geeft wat aanbevelingen voor maatregelen die de ondernemingsdemocratie kunnen helpen realiseren; het vijfde gaat over het nut van normstelling in het bedrijfsbeleid. Handig zijn de aan het slot (na enkele conclusies van de schrijver) toegevoegde samenvattingen van de inhoud van enkele belangrijke publikaties (van de Teldersstichting, het N.V.V. enz.) alsmede het tabellarische overzicht van deze rapporten in het tweede hoofdstuk.

Onjuist lijkt mij de bepaling van het begrip ondernemingsdemocratie zoals de schrijver deze geeft. Hij verstaat er, kort samengevat, onder: 1. deelname door allen aan het beleid, meedenken, vooral met betrekking tot het eigen verantwoordelijkheidsgebied; 2. openheid van de onderneming, zo weinig mogelijk geheimhouding; 3. zoveel als mogelijk gelijke kansen, welke volgens schrijver slechts bestaan als ieder tenminste op het eigen niveau actief mee kan denken bij de keuze van de verantwoordelijke leiders; 4. teamwork, openheid met betrekking tot de bestaande inkomensniveaus in de onderneming. Buningh vat onder democratie niet het, sterk betrekken van de lagere en middelbare mensen in het bedrijf bij de besluitvorming ten aanzien van kernbeslissingen, ook niet het in het leven roepen van arbeiderscommissarissen en het streven naar een zo groot mogelijke inkomensegalering binnen de onderneming.

Democratie, toch al vaak een warrig begrip in bedrijfssituaties, wordt hier nogal gedefinieerd: juist de grondgedachten van democratie, beperking van macht ter voorkoming van willekeur en bestuur op basis van de wensen

van de bestuurden, haalt Buningh uit zijn definitie. Wat overblijft heeft meer te maken met het arbeidsklimaat of met een stijl van leidinggeven dan met een regeringsvorm. Zijn argumentatie hiervoor acht ik goeddeels irrelevant: de besluitvorming zou (bij het bestaan van medezeggenschap) teveel aan slagvaardigheid verliezen, arbeiderscommissarissen zouden in gewetensconflicten komen. Laat dit zo zijn; is een situatie ondemocratisch omdat zij inefficiënt is of problemen oproept? Waarom het probleem niet gesplitst in een deel, betrekking hebbend op de werkbeleving van de enkeling (participatie, werkoverleg) en een deel, betrekking hebbend op de belangenbehartiging van collectiviteiten (medezeggenschap, topeverleg)?

Nu kan de schrijver alleen constateren dat over de medezeggenschap in de werksituatie geen principiële meningsverschillen meer bestaan. De zaken waarover werkgevers en -nemers het niet eens zijn, juist de punten die Buningh uit zijn probleemstelling licht, komen na het tweede hoofdstuk niet meer in discussie. Uit zijn conclusies blijkt ook, dat de schrijver wel een zekere vermaatschappelijkzinnigheid van de onderneming wil en een humanisering van het bedrijfsbeleid, maar dat hij de bestaande machtsverhoudingen in wezen onaangestast wil laten. Dat is zijn goed recht, maar men kan dit toch niet als een objectieve weergave van standpunten aandienen. Daarvoor lijkt Buningh's visie teveel op het standpunt van de verlichte werkgever.

Nog een paar kanttekeningen. Over de ervaringen met het instituut van arbeiderscommissarissen zijn de meningen op zijn minst verdeeld (zie bijv. Mr. Dr. A. A. van Rhijn in *E.-S.B.* van 31 maart 1965, blz. 296). Het gaat dan ook niet aan, samenvattend te stellen, dat de resultaten „allerminst bemoedigend” zijn geweest. Tussen de „shop steward” en de bedrijfscontactman bestaan enkele wezenlijke verschillen, anders dan de schrijver suggereert. In het vlak van de hervorming van de onderneming is de schrijver vóór opvoeding en tegen wettelijke verplichting; de ondernemers moeten de eisen des tijds verstaan. Wat dit laatste be-

treft akkoord, maar misschien moet dan de leerplicht voor ondernemers worden ingevoerd? Een verdere verflakking van de inkomensverdeling zou kunnen leiden tot een voor onze cultuur noodlottige afname van de persoonlijke inzet, vreest de schrijver. Van verval zal m.i. eerst sprake zijn, als we zulke faciele opmerkingen serieus nemen.

Het cultuurhistorisch overzicht in het derde hoofdstuk, als inleiding tot invloeden die tot democratisering nopen, treft hier en daar wel door een beknopte formulering die de kern van de zaak treft, maar kan in dit korte bestek toch niet veel wezenlijks bijdragen. Wie weet niet, dat Erasmus en Marx ons denken hebben beïnvloed? De bijgevoegde grafiek, waarin het verloop van enkele invloeden binnen onze samenleving wordt afgebeeld (de trend is gelukkig opwaarts) heeft evenmin veel zeggingskracht.

In het vierde hoofdstuk worden wel tips gegeven, die het bedrijfsbestuur ten goede kunnen komen. Ook voor dit hoofdstuk geldt echter mijn bezwaar, dat slechts een gedeelte van de problematiek aan de orde komt. Het gaat veel meer over leiderschap en participatie en over bruikbare methodieken dan over democratie in strikte zin. Veel sterker geldt dit nog voor het vijfde hoofdstuk (over de betekenis van normen voor het moderne ondernemingsbeleid), waarin op zichzelf acceptabele uiteenzettingen voorkomen.

Samenvattend moet mijn oordeel zijn, dat de schrijver in zijn overzicht van bestaande gedachten nogal wat subjectiviteiten heeft gevlochten, gebaseerd op een probleemstelling die belangrijke facetten onvoldoende tot hun recht doet komen. Bovendien acht ik schrijvers argumentatie — op meer plaatsen dan ik kon noemen — nogal aanvechtbaar.

Rotterdam.

C. VAN DER VLIES.

(I.M.)

**5%** Rente van uw spaargeld met een Spaardeposito (1 jaar opzegging) van de

**Algemene Bank Nederland**

(Nederlandsche Handel-Maatschappij — De Twentsche Bank)

## MEDEDELINGEN VOOR ECONOMISTEN

### LEERGANG OVER DE EUROPESE INTEGRATIE VOOR AFGESTUDEERDEN 1966-1967

In het universitaire jaar 1966-1967 zullen nieuwe leergangen over onderwerpen betreffende de Europese Gemeenschappen worden gehouden te Leiden, Utrecht, Rotterdam en Tilburg. Het programma van de leergang te Leiden volgt hieronder.

#### EUROPA-INSTITUUT VAN DE RIJKSUNIVERSITEIT TE LEIDEN

*Onderwerp: Besluitvorming in de Europese Gemeenschappen: theorie en praktijk*

12 november 1966 1. Algemene, politieke en institutionele uitgangspunten 1950 — het krachtenveld in de daarop volgende jaren: ontwikkeling van de verhouding Hoge Autoriteit tot Bijzondere Raad van Ministers — de opzet van de E.E.G.-structuur in 1957 — akkoord van Luxemburg — vooruitzichten en voorwaarden voor een verdere ontwikkeling na de fusie van de uitvoerende instellingen.  
*Docent: Maurice Lagrange, Conseiller d'Etat.*

26 november 1966 2. Samenspel van de Europese Commissie en de Raad — positie Comité Permanente Vertegenwoordigers.  
*Docent: Mr. M. H. J. C. Rutten.*

10 december 1966 3. „Interaction” nationale en supranationale administraties bij de voorbereiding en toepassing van besluiten — ontwikkeling delegatie van bevoegdheden aan Commissie — belang verschil in nationale tradities en werkwijzen voor bepaalde besluitvormingen.  
*Docent: Prof. Mr. T. Koopmans.*

14 januari 1967 4. Institutionele beïnvloeding van de besluitvormende organen: Europees Parlement en Economisch en Sociaal Comité.  
*Docent: Prof. Mr. P. J. G. Kapteyn.*

28 januari 1967 5. Externe beïnvloeding van de besluitvormende organen: de rol van pressiegroepen, pers, vakverenigingen enz.  
*Docent: Drs. L. Metzemaekers.*

11 februari 1967 6. Het Hof als handhaver van en richtinggever aan de Communautaire structuur.  
*Docent: Mr. L. J. Brinkhorst.*

Plaats: Gravensteen, Pieterskerkhof 6, Leiden

Tijd: Colleges 10.15 uur - 12.00 uur

Lunch: 12.15 uur - 13.30 uur

Discussie: 13.30 uur - 14.30 uur



## GEMEENTE ROTTERDAM

Bij het HAVENBEDRIJF kan een

### academisch gevormde organisatie-deskundige

worden geplaatst, die - rechtstreeks onder de directie - zal worden belast met het verrichten van:

organisatorische onderzoeken, in het bijzonder betrekking hebbende op de structuur van het bedrijf en de aldaar gevolgde procedures en werkmethoden;  
formatieonderzoeken in het kader van de periodiek vast te stellen personeelsformaties.

**Vereist:** een technische of economische opleiding en een veelzijdige ervaring in de behandeling van vraagstukken op organisatorisch gebied.

Leeftijd boven 35 jaar.

**Geboden:** een interessante werkkring in een dynamisch bedrijf.

**Salaris enz.:** Salarisgrenzen f 1.437,— - f 1.901,— per maand.

Aanstelling boven het minimum is mogelijk.

Vakantietoelage 6%.

De verordening inzake vergoeding van reis-, pension- en verhuiskosten is van toepassing.

De Gemeente is aangesloten bij het Instituut Ziektekostenvoorziening Ambtenaren (I.Z.A.).

Gegadigden dienen bereid te zijn zich eventueel aan een psychologisch onderzoek te onderwerpen.

Sollicitaties binnen 14 dagen, onder nr. 461, te zenden aan de chef van het bureau Personeelvoorziening, stadhuis, Rotterdam.

Te koop tegen elk aann. bod

**E.-S.B.**

**1958-1965**

(8 linnen stempelbanden).

Br. onder nr. E.-S.B. 36-2,  
postbus 42, Schiedam.

**Het is  
helemaal  
geen  
wonder**

*dat het advertentievolume van E.-S.B., vooral het laatste halfjaar, zo sterk is gegroeid.*

*Er zijn namelijk weinig bladen, die zo goed zijn ingevoerd bij de leiding van het Nederlandse bedrijfsleven (en daar nog terdege gelezen worden ook!) als E.-S.B.*

*Dit is geen loze bewering maar de keiharde conclusie van het lezerskringrapport, dat kortgeleden door een ter zake kundige op grond van een uitvoerige enquête werd uitgebracht.*

*Vraagt u het ons eens ter lezing (71 pagina's) en u weet waar u het zoeken moet als u Mijnheer zelf iets te zeggen hebt.*

Adm. E.-S.B. - Postbus 42 - Schiedam.

Kosten: De kosten der leergang bedragen f. 30 te voldoen op rekening no. 51610 van de Algemene Bank Nederland N.V. te Leiden, t.b.v. het Europa-Instituut.  
Nadere inlichtingen en inschrijfformulieren dienen te worden aangevraagd bij het Europa-Instituut, Pieterskerkhof 6, Leiden, tel. (01710) 4 27 41, toestel 20.

Vanaf februari 1967 zal te UTRECHT een post-doctorale leergang worden georganiseerd over het onderwerp

#### RECENTE ONTWIKKELINGEN IN HET EUROPESE KARTELRECHT

Het ligt voorts in de bedoeling dat in de maanden januari t/m maart te Rotterdam en Tilburg een leergang zal worden gehouden over het onderwerp

#### GEVOLGEN VOOR DE EUROPESE INDUSTRIE VAN DE ONTWIKKELINGEN IN DE E.E.G.

Nadere gegevens over deze leergangen zullen nog worden bekendgemaakt.

(vervolg van blz. 916)

wijze zou zich, na een tijdsverloop van 50 jaren, een aanzienlijke spreiding van het woningbezit onder de minst draagkrachtige groepen voordoen. Weliswaar zullen de woningen in vele gevallen niet meer „up-to-date” zijn, maar dikwijls zal toch blijken, dat zij voor bepaalde woonvormen — ouden van dagen, alleenstaanden, pas gehuwden e.d. — nog zeer bruikbaar zijn. Bovendien kan de restwaarde, eventueel de grondwaarde na aftrek van de sloopkosten, dienen voor de aanbetaling van een vervangend pand.

Deze gedragslijn zou met zich brengen, dat het huidige stelsel, waarbij de woningbouwvereniging verplicht is om haar bezittingen bij liquidatie om niet aan de Gemeente aan te bieden, herzien zou moeten worden. De huurders van de woningen komen als het ware in de plaats van de Gemeente.

Rotterdam.

Mr. E. WEIJGERS.



## Efficiency

bespoedigt

Uw contacten

met gegadigden.

★

Indien

Uw telefoonnummer

in Uw annonce

moet worden

opgenomen,

vermeld dan

tevens het

**NETNUMMER**

VOORAANSTAANDE FINANCIËLE INSTELLING  
heeft gelegenheid tot plaatsing van een academisch gevormd

## JONG ECONOOM

Hij wordt toegevoegd aan het Hoofd Financiële Zaken en zal als diens persoonlijke assistent zich bezighouden met het onderzoek naar en het opstellen van richtlijnen voor interne financiële rapportering en planning. Hierbij zal hij intensieve en gevarieerde contacten hebben met de verschillende verantwoordelijke functionarissen door het gehele bedrijf heen. Op den duur behoort uitgroei naar een functie waarbij ook externe contacten worden onderhouden tot de mogelijkheden. De honorering is afhankelijk van leeftijd en ervaring, doch zal tenminste f 15.000 per jaar bedragen. Ook zij, die binnenkort afstuderen, komen in aanmerking.

*Met de hand geschreven sollicitatiebrieven met informatie over opleiding, praktijk en leeftijd en vergezeld van een recente pasfoto voor 19 september a.s. aan het bureau van dit blad onder nummer E.-S.B. 36-1, Postbus 42, Schiedam.*

## GELD- EN KAPITAALMARKT

### Geldmarkt

DE liquiditeitspositie van ons land is in de eerste helft van 1966 slechter geworden. Duidelijke krapteverschijnselen op de diverse deelmarkten van de vermogensmarkt met stijgende rentevoeten allerwegen zijn hiervan het gevolg geweest. Uit ervaring weten wij, dat in het spel der krachten de positie van de betalingsbalans hierbij steeds een uiterst belangrijke rol pleegt te spelen. Ook in 1966 blijkt deze factor veel betekenis te hebben gehad. Dit kan men afleiden uit de mutaties in de gouden deviezenreserves van De Nederlandsche Bank, de ontwikkeling van de positie van ons land ten opzichte van het I.M.F. en het verloop van het netto buitenlandse actief der handelsbanken. Deze drie vormen op de betalingsbalans immers de belangrijkste salderingsposten, die tezamen gelijk zijn aan het saldo op de totale rekening. Uit de publikatie van de grootte van deze posten via het C.B.S. door De Nederlandsche Bank krijgt men nog geen geheel volledig beeld, omdat over een enkele sluitpost geen gegevens beschikbaar zijn.

Het blijkt nu, dat in het eerste halfjaar 1966 de drie genoemde posten met f. 637 mln. zijn gedaald. Bij benadering geeft dit bedrag het tekort op de betalingsbalans weer. In deze periode is dus eenzelfde bedrag uit de binnenlandse omloop weggevloeid. De Centrale Bank heeft hiervan f. 477 mln. gefinancierd, de handelsbanken f. 363 mln. De som hiervan is groter dan de genoemde f. 637 mln., omdat de netto vordering op het I.M.F. met f. 203 mln. is gestegen.

Tegenover dit „verlies” staan aanvullingen uit binnenlandse bron. Slechts ten aanzien van de door de handelsbanken gecreëerde geldstroom worden wij geregeld op de hoogte gehouden. In hoeverre boerenleenbanken en giro-instellingen een rol spelen, wordt niet gepubliceerd. In het geheel overheersen echter de handelsbanken. Uit de gecombineerde balanscijfers van deze groep laat zich het volgende afleiden. De mutatie in de kredietverlening aan de lagere overheid en de private sector heeft in de eerste zes maanden van 1966 f. 887 mln. (vorig jaar f. 667 mln.) bedragen. Tellen wij hierbij de wijzigingen, die zich in de belegging op de binnenlandse kapitaalmarkt heeft voorgedaan, dan komen wij op f. 808 mln. in 1965 en f. 787 mln. in 1966. Om hun liquiditeit te versterken hebben de banken in het lopende jaar effecten afgestoten, daar-

### MEPAL N.V.

Lochem

*Voor de dagelijkse leiding van ons productiebedrijf Mepex N.V. en de daarmee verbonden Groothandel Mepal Service N.V., beide gevestigd te Lochem (Gld.), zoeken wij contact met geïnteresseerden in de functie van*

## DIRECTEUR

*Aan belangstellenden wordt verzocht zich schriftelijk, onder toevoeging van een overzicht van genoten opleiding en beklede functies, te wenden tot de heer J. Huiskamp van het Twents Instituut voor Bedrijfspsychologie, Grundellaan 18, Hengelo (O), die door ons gemachtigd is als vertrouwensman en intermediair op te treden. Geen naam of brief zal door hem aan ons worden doorgegeven dan na uitdrukkelijke toestemming daartoe van de zijde van de reflectant.*

### ● FUNCTIE-INFORMATIE

Mepal N.V. verkoopt een modern en smaakvol uitgevoerd assortiment plastic serviesgoed van hoogwaardige kwaliteit. Het is een bekend en gewaardeerd merkartikel geworden, dat via de betreffende kleinhandel een goede afzet vindt. Een aantal nieuwe huishoudelijke artikelen is in ontwikkeling. Het ligt in de bedoeling om de dagelijkse leiding over het productiebedrijf en de groothandel, die thans nog in handen liggen van de huidige directeur, over te dragen aan de nieuwe directeur, die op een ruime inwerkperiode kan rekenen. De directeur-eigenaar zal zich daarna geheel toeleggen op de ontwikkeling van nieuwe producten en markten.

### ● GEVRAAGD WORDT

Een man bij voorkeur met academische vorming (bijvoorbeeld drs. economie), die reeds enkele jaren ervaring heeft in de commerciële sector in een leidinggevende functie. De meest gewenste leeftijd ligt rond 35 jaar. Bij de selectie zal in het bijzonder op de dynamiek en het leidinggevend vermogen van de kandidaten worden gelet.

### ● GEBODEN WORDT

Een managersfunctie, die als zodanig wordt gehonoreerd. Naast salaris geldt een gratificatieregeling, die gerelateerd is aan de bedrijfsresultaten. Voor huisvesting komt een in aanbouw zijnde, moderne woning ter beschikking.

door uit dezen hoofde geldverminderend werkende, en de rente op de kapitaalmarkt dus mede omhoog brengende.

Blijkt uit deze cijfers reeds dat de banken bruto in de eerste helft van 1966 geen sterker effect op de binnenlandse geldhoeveelheid hebben gehad dan in de overeenkomstige periode vorig jaar, wanneer wij dat deel van de verstrekte kredieten, dat niet tot geldschepping leidt maar slechts bestaat uit het doorgeven van zich reeds in het verkeer bevindend geld, aftrekken, dan worden de cijfers zelfs nog gunstiger. In de eerste helft van 1965 liepen de eigenlijke spaargelden en het kapitaal, de reserves en de op lange termijn aangetrokken middelen met f. 352 mln. op, in de eerste zes maanden van 1966 met f. 503 mln. Dit betekent dus dat de handelsbanken de binnenlandse geldhoeveelheid in januari t/m juni 1965 met f. 456 mln. hebben doen stijgen, in dezelfde periode van 1966 met f. 284 mln.

Door de financiële transacties van de Staat is er een belangrijk bedrag in de circulatie gevloeid. De vordering van de handelsbanken op het Rijk is slechts weinig gestegen. De daling van het tegoed van het Rijk bij De Nederlandsche Bank, hetwelk eenzelfde effect heeft, is aanzienlijk. Waarschijnlijk gaat het in totaal om ca. f. 300 mln.

Compleet is de calculatie daarmee niet, doch men mag aannemen, dat de groei van de binnenlandse geldhoeveelheid geringer is geweest dan de toeneming van de behoefte aan liquiditeiten.

#### Kapitaalmarkt

**O**NDANKS enig pessimisme op de dagen vóór de inschrijving, is de lening van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten een succes geworden. De Bank heeft van het recht tot verhoging van het leningsbedrag gebruik gemaakt en moest toch nog een reductie op de inschrijvingen toepassen. Internationale leningen zijn reeds enige jaren bekende verschijnselen op de diverse Europese kapitaalmarkten. Thans is een lening aangekondigd ten behoeve van een Nederlandse geldnemer, nl. Philips. Het betreft hier een dollarlening — het gaat om \$ 25 mln. —, waarvan het couponrendement  $6\frac{3}{4}$  pCt. bedraagt. Het merkwaardige van dit soort leningen is, dat eerst later, na de inschrijving, die overigens niet op een bepaalde dag valt doch een bepaalde periode bestrijkt, de uitgiftekoers bekend wordt gemaakt. Inschrijvers verkeren dus in het onzekere t.a.v. het effectieve rendement.



## N.V. KONINKLIJKE ZWANENBERG-ORGANON OSS

zoekt gegadigden voor de functie van .

### HOOFD AFDELING COMMERCIEEL ONDERZOEK

De Afdeling Commercieel Onderzoek verleent diensten aan de tot het concern behorende bedrijven bij het voeren van een doelmatige marktpolitiek in de ruimste zin.

In het bijzonder is het hoofd van de afdeling verantwoordelijk voor:

- de verkenning van markten, welke voor het concern en de afzonderlijke bedrijven van belang zijn, alsmede de daarmee gepaard gaande documentatie en analyse.
- beheer en uitvoering van onderzoeken in de consumptieve sfeer.
- harmonisering van technieken op het terrein van marktonderzoek, welke bij de verschillende bedrijven worden gehanteerd.

Voor deze functie is een zeer ruime kennis en ervaring op de onderhavige terreinen vereist. Alleen zij die thans een leidinggevende positie vervullen, gelieven te reflecteren.

Sollicitaties te richten aan de N.V. Koninklijke Zwanenberg-Organon, Hoofd Afdeling Sociale Zaken, Gasstraat 1 te Oss.



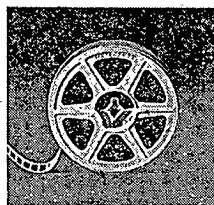




Tot 98% ruimtebesparing met een Kodak Recordak Microfilm systeem!

## Dit is de ruimte die vrijkwam door Microfilm ...

Met een Kodak Recordak Microfilm systeem heeft u geen „huisvestings“-problemen voor uw archief of ander op te bergen informatiemateriaal. Eén Recordak systeem is speciaal ontworpen om met een minimum aan ruimte veel documentatie op te kunnen bergen. Het maakt een archief gemakkelijker hanteerbaar en sneller te raadplegen. „Recordak“ Microfilm systemen laten zich gemakkelijker inpassen in bestaande systemen en bieden daarbij onbeperkte mogelijkheden tot vereenvoudiging en besparing.



**Kodak Recordak Microfilm systemen** besparen ruimte (tot 98%), werken efficiënt, zijn nauwkeurig, zijn veilig (onbrandbaar) en de kosten van microfilm op zichzelf zijn laag. Ook voor uw bedrijf is er zeker een Recordak Microfilm systeem. Vraag vrijblijvend inlichtingen: bel onderstaand nummer of zend de bon in voor uitvoerige documentatie.



VOOR FEILLOZE REGISTRATIE

.....

**BON** NN 5

NAAM: .....

FUNCTIE: .....

FIRMA: .....

ADRES: .....

wenst nadere inlichtingen over Kodak Recordak Microfilm systemen.

KODAK N.V., Den Haag - Postbus 338 - Tel. 070-614121.

.....

Een snelgroeiend Nederlands concern met buitenlandse vestigingen zoekt een

## BEDRIJFSJURIST

Deze zal worden belast met de behandeling van de juridische kant van industriële en commerciële activiteiten van het concern, ook in het internationale vlak.

De honorering en de perspectieven van deze interessante en veelzijdige functie zijn uitstekend. Leeftijd tot 35 jaar.

Zij die voor deze functie in aanmerking kunnen en willen komen, worden verzocht om, bij voorkeur schriftelijk, contact op te nemen met ondergetekende. Een strikt vertrouwelijke behandeling wordt gegarandeerd.



ir. C. J. M. EIJSBOUTS w.i.  
ADVIESBUREAU VOOR ORGANISATIE EN ONTWIKKELING  
's-Hertogenbosch - P.O. Box 143 - Tel. 04100-36672

Unicena N.V., Amsterdam, moedermaatschappij van de Internationale C & A Brenninkmeijer-groep, vraagt voor haar economische afdeling

## DOCUMENTALIST

met bedrijfseconomische ervaring

(leeftijd 25 jaar of ouder)

Deze functionaris zal worden belast met het verzamelen en exciperen van internationale literatuur en gegevens over een aantal onderwerpen.

Voor deze functie is vereist een middelbare schoolopleiding, een behoorlijke talenkennis (Engels - Duits - Frans) en een brede economische belangstelling.

Kennis en ervaring op het gebied van documentatie is noodzakelijk.

Kandidaten met een bedrijfseconomische opleiding genieten de voorkeur.

Aan de juiste kracht wordt een interessante, ruim gehonoreerde werkkring geboden met uitstekende sociale voorzieningen en goede toekomstmogelijkheden.

Brieven, met opgave van leeftijd, godsdienst, vooropleiding, ervaring, enz., te zenden aan Unicena N.V., Afdeling Personeelszaken, Keizersgracht 492 - 496, Amsterdam-C.

## „E.-S.B.”

onmisbaar voor hem,  
die zich interesseert in  
de economische,  
financiële en sociale  
problemen van deze tijd

Postadres voor  
proefnummers en  
abbonementen  
(f 36,50 per jaar):

Weekblad  
**Economisch-  
Statistische Berichten**

Pieter de Hoachweg 118, Rotterdam 6 — Telefoon (010) 23 80 40  
Giro 8408

Telkens en telkens blijkt ons weer  
hoezeer de nog steeds snel groeiende  
lezerskring van onze uitgave



deze wegwijzer, speciaal voor de  
particuliere belegger, wat inhoud,  
actualiteit en objectiviteit betreft  
waardeert.

Dit heeft vele redenen: het bevat  
wekelijks:

- 1e Interessante (hoofd)artikelen, die steeds actuele onderwerpen deskundig behandelen.
- 2e Een uitvoerig en levendig, bijna dynamisch geschreven beursoverzicht, de stemming goed weergevend.
- 3e Door een ieder te hanteren fondsanalyses, volgens een eigen praktisch systeem, enig voor Nederland.
- 4e Een chronique scandaleuse, fair en onderhoudend geschreven en uiteraard zonder sensatie.
- 5e Een leerzame vragenrubriek, adviezen voor velen inhoudend.
- 6e Gegevens omtrent vele fondsen (ook van incurante) telkens wanneer hieromtrent iets te melden valt.

Wij zenden u op uw verzoek gaarne gratis een 2-tal proefnummers ter kennismaking.

Adm. Bel-Bel, Postbus 42, Schiedam.



Cantine Staatsdrukkerij 's-Gravenhage

## Het grote succes in moderne bedrijfsvoering Elke week schakelden een of twee bedrijfscantines over op Iglo diepvries-maaltijden\*

Wat zijn Iglo diepvries maaltijden? Even vernuftig als eenvoudig. Een warme maaltijd voor uw personeel met een minimum aan materiaal! Nu kan uw bedrijf volstaan met een diepvrieskast en een verwarmingsoven, waarin 36 of 72 maaltijden binnen een half uur gebruiksklaar worden gemaakt, op elk moment dat u wenst. En... keuze uit meer dan twintig gerechten of samenstellingen.

Wat kosten Iglo diepvriesmaaltijden? Rekent u zelf even mee... Géén grote onrendabele investeringen, géén opslagruimte, geen tijdverlies, geen afwas van borden, niets meer schoon te maken, te schillen of te snijden, nauwelijks personeel... en toch elk uur van de dag complete maaltijden voorradig. Hoe u ook rekent, de uitkomst is altijd: voordelig.

Het Iglo warme maaltijden systeem wordt onder meer gebruikt door:

Kon. Staalfabrieken Demka N.V. te Utrecht • Scania Vabis Nederland N.V. te Zwolle • Kon. Mij. „De Schelde” te Vlissingen • Staatsdrukkerij en Uitgeverijbedrijf te Den Haag • Pakhuismeesteren N.V. te Rotterdam • N.V. Werf Gusto te Schiedam • N.V. Amstel Brouwerij te Amsterdam en Helmond • „Exota” Limonadefabrieken te Dongen • Nederlandse Televisie Stichting te Amsterdam • Gemeenschappelijk Administratie Kantoor te Amsterdam • Kon. Fabrieken C. J. Van Houten & Zn. te Weesp • Kon. Fabrieken T. Duyvis Jz. N.V. te Koog a/d Zaan • A. E. Ruys N.V. te Haarlem • Het Parool te Amsterdam.

\*Meer dan 150 cantines in twee jaar. Richt uw verzoek om inlichtingen aan Iglo N.V., de heer J. van der Zeijden, Nijenoord 1 A, Utrecht, Tel. 030-35641

# IGLO DIEPVRIESMAALTIJDEN



**De Koninklijke AaBe wollenstoffen- en dekenfabrieken n.v. te Tilburg** zoekt contact met een

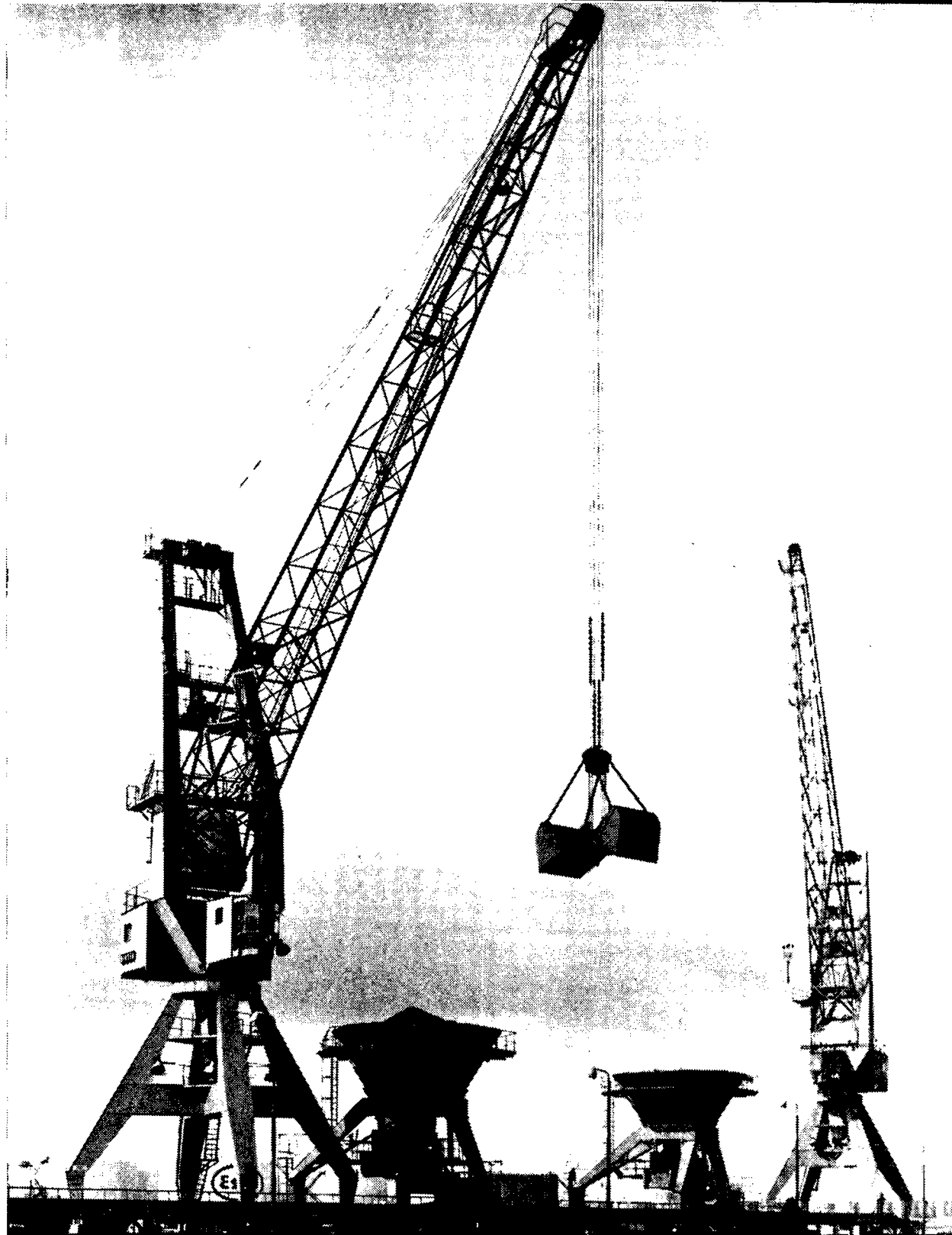
# Bedrijfseconoom

Als rechterhand van de economisch directeur zal hij deze ter zijde staan op het terrein van de administratie, o.a. speciaal ten aanzien van budgettering, kostprijsberekening en de computer-afdeling.

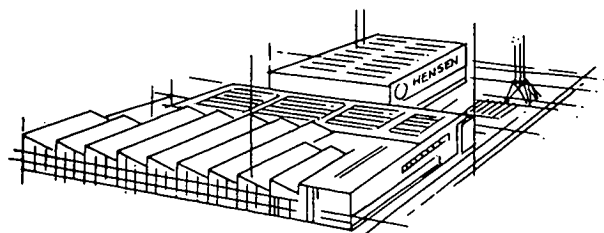
Hij dient nauw samen te werken met de interne accountant, de chef administratie en de chef van de computerafdeling.

**Vereisten:**            doctoraal examen economie, bedrijfseconomische richting;  
                              leeftijd tot  $\pm$  30 jaar;  
                              militaire dienst vervuld hebbende.

Belangstellenden wordt verzocht geschreven sollicitaties met uitvoerige inlichtingen, voorzien van een recente pasfoto, onder letters BE te richten aan de Directie.



Moderne grijper-/stukgoedkranen in de haven van Rotterdam.  
 Voor grijperbedrijf: 7 ½ ton/25 m.  
 Voor stukgoedbedrijf: 6 ton/30 m.



WERFKRANEN  
 DRIJVENDE KRANEN  
 HAVENWIPKRANEN  
 ERTSVERLAADBRUGGEN  
 LOOPKRANEN  
 TRANSPORTINSTALLATIES  
 SCHEEPSDEKINSTALLATIES  
 HELLINGINSTALLATIES  
 LIFTEN

# HENSEN • ROTTERDAM

POSTBUS 5040 - TEL. (010) 17 28 60 - TELEX 216 12 - TELEGRAMADRES „MAHENSRO“

Bij het **HOOFDBEDRIJFSCHAP DETAILHANDEL**,  
Nieuwe Parklaan 74, Den Haag, is een vakature voor een

## ECONOOM

voor gevarieerde taken die de actualiteit op het terrein der distributie steeds op de voet volgen.

Gezocht wordt een dynamische persoonlijkheid van maximum 35 jaar, met academische of gelijkwaardige opleiding, die zich ondanks een zelfstandige inbreng ook in teamverband thuis voelt, in staat ingewikkelde vraagstukken in woord en geschrift in een aansprekende stijl uiteen te zetten.

Hiertegenover wordt geboden een werkkring met uitstekende salarisvoorwaarden en promotiekansen.

Schriftelijke sollicitaties te richten tot de algemeen secretaris.



DE RIJKSDIENST VOOR DE IJSELMEERPOLDERS  
te Zwolle vraagt voor de Sociaal-Economische Hoofdafdeling  
ter standplaats Oostelijk Flevoland een

## ECONOOM

Zijn taak zal liggen bij de voorbereiding der werkzaamheden voor de ontwikkeling van Lelystad.

Vereist wordt naast een academische opleiding in de economie een gebleken belangstelling voor planologie en sociologie.

Salarisgrenzen van f. 1.104,— tot f. 1.553,— per maand, exclusief 6% vakantie-uitkering.

A.O.W.-premie voor Rijksrekening.

Aanstelling boven minimum vindt plaats afhankelijk van leeftijd en ervaring.

Schriftelijke sollicitaties onder vac. no. 6-4911/7188 (in linkerbovenhoek brief en env.) zenden aan Bureau Personeelsvoorziening en Bemiddeling van de Rijks Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.

## N.V. Hazemeyer, Hengelo

een elektrotechnische industrie met 2500 man personeel vraagt

## EEN CHEF voor haar interne controle-afdeling

De chef van deze afdeling is de rechterhand van de controller van de onderneming.

Hij geeft leiding aan 10 medewerkers.

Wij vragen een energiek assistent-accountant, ervaren in fabriekscontroles, die met zijn studie is gevorderd tot en met admin. organisatie. Hij moet in staat zijn in ons dynamisch bedrijf inventief mede te werken.

Leeftijd rond 35 jaar.

Reële huisvestingsmogelijkheden zijn in Hengelo aanwezig.



## N.V. Hazemeyer Hengelo

Sollicitaties met personalia, opleiding en ervaring te richten aan de Directie, Tuindorpstraat 61, Hengelo.



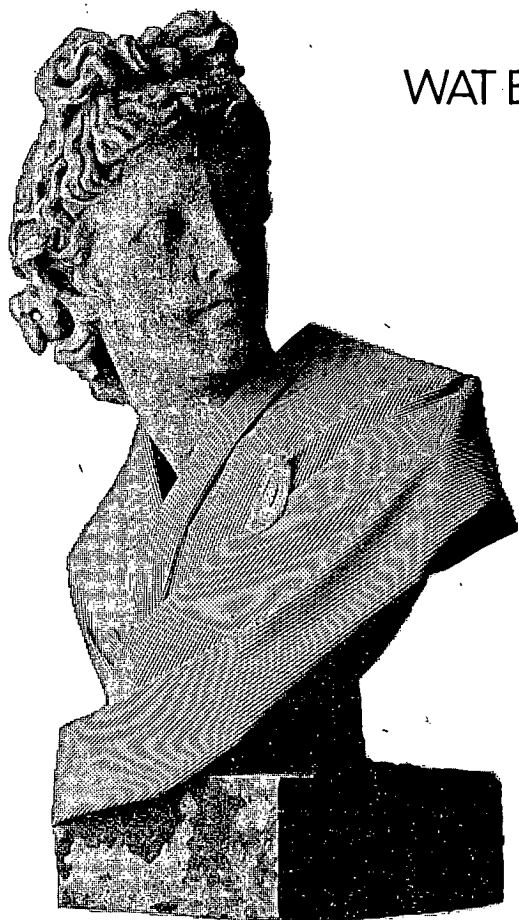
**aandacht.....**

Volledige concentratie. Niets ontgaat de dirigent. Niets ontgaat het publiek. Een harmonisch samspeel met een verrassend resultaat. Bijzondere aandacht krijgt ook Uw advertentie in het vaktijdschrift. Een tijdschrift wordt gelezen in een rustige sfeer. Bij uitstek de gelegenheid om Uw verkoopboodschap te lanceren. Daarom adverteer steeds méér bedrijven - met groeiend succes - in vaktijdschriften!



W'le lets te zeggen heeft - adverteert in vaktijdschriften





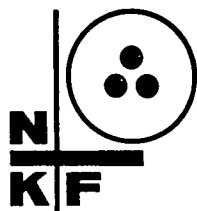
## WAT EEN BEELD VAN EEN BLOUSE!

Wat een beeldige blouse, mevrouw. En wat een heer is meneer in dat nieuwe overhemd. Gekocht in uw vakantie in Italië? Ja, die Italianen hebben er wel slag van. In nylon zijn die mensen zo goed!

Nu even een pikant detail (dat kan wel na die zonnige dagen). Die blouse is inderdaad „made in Italy”. Maar de grondstof voor die nylon is oorspronkelijk uit Nederland afkomstig. En wel uit uw eigen Limburg, waar Staatsmijnen/DSM een grote fabriek voor de nylon-grondstof caprolactam heeft staan. Een gezonde vraag: waarom koopt die grote nylon-fabriek in het Noord-Italiaanse Gozzano nu uitgerekend Nederlandse caprolactam? En dat, terwijl Italië zelf ook caprolactam fabriceert. Waarom dat gecompliceerde transport over de Alpen? U denkt: misschien omdat Staatsmijnen/DSM-caprolactam zo goed is. U hebt gelijk - dat is één der belangrijkste redenen. Want bij het spinnen van nyloodraad is zuiverheid van de grondstof van vitaal belang om draadbreek te voorkomen.

Welnu: Staatsmijnen/DSM-chemici garanderen dat er met hún caprolactam nyloodraden van ten minste 3.000 kilometer aan één stuk kunnen worden gesponnen. En zo pendelt wekelijks een aantal 23 tons zware vrachtwagens met aanhanger-tanker tussen Limburg en Italië. Zomer en winter, dag en nacht, weer of geen weer. Langs diepe ravijnen, over de Brenner met de kostbare lading vloeibare caprolactam die constant boven de 70°C moet blijven gedurende 1600 soms barre kilometers. En zo komt het dat de Italiaanse nylon van uw modieuze blouse, uw fleurige week-ender of chique das tòch oorspronkelijk „made in Holland” kan zijn. Dat mag, ook u - dachten wij - best even een plezierig gevoel geven. Want Staatsmijnen/DSM en u hebben immers veel met elkaar te maken. Dágelijks, met honderd en één gewone dingen. Grote en kleine. En in de toekomst steeds meer, want de research van Staatsmijnen/DSM speurt onophoudelijk naar nieuwe stoffen met betere of nieuwe eigenschappen.

STAATSMIJNEN/DSM  CHEMIE



## KABELS

voor  
sterkstroom  
en  
telecommunicatie

## STAALDRAAD

walsdraad / getrokken draad

## STAALBAND

warm en koud gewalst



STAAL

**N.V. NEDERLANDSCHE  
KABELFABRIEKEN**

DELFT

## DETAM

uitvoeringsorgaan sociale verzekeringswetten

Op ons hoofdkantoor te Utrecht kan geplaatst worden een

## JONG ECONOOM

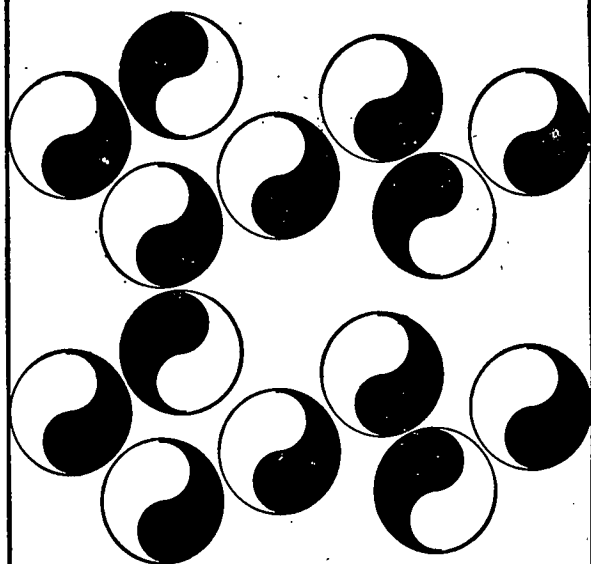
De door deze functionaris te verrichten werkzaamheden zullen liggen op het terrein van kostenbewaking, budgettering, budget-analyse en het (mede) oplossen van administratief-organisatorische problemen.

Gedacht wordt aan een ec.-drs. (bedrijfseconomische richting) van ca. 30 jaar met enkele jaren ervaring, bij voorkeur in een administratief bedrijf.

Brieven met gegevens omtrent leeftijd, ervaring etc. te richten aan de Directie.

Bedrijfsvereniging voor  
Detailhandel en Ambachten  
Nijenoord 1 - Utrecht.

# OHRA



ZIEKTEKOSTEN-  
VERZEKERING

POSTBUS 87  
ARNHEM

TELEFOON 08300-35651